

जानेवारी १९७१

अकल्पित यश

कपिला नावाच्या नगरी माधवशर्मा नावाचा एक पंडित रहात असे. तो श्रीमंतच होता. त्याला स्वामला नावाची सुंदर पत्नी होती. ती आपल्या बापासारखी एक विदुषी व बुद्धिमान होती.

स्वामला लग्नाला योग्य झाली तेव्हा तिचे सौंदर्य व बुद्धिमत्ता धोबे वर्णन ऐकून अनेक ठिकाणाहून लोक मागणी घालू लागले. परंतु स्वामला अनेक प्रश्न विचारून तिला पहायला येणाऱ्या तरुणांचा उत्साह भंग करी आणि त्यांना निराश होऊन परत जावे लागे. जो तरुण तिच्या प्रश्नांची समाधानकारक अशी उत्तरे देईल त्याच्याशीच विवाह करावयाचा असा तिनं मनातल्या मनात पण केला होता.

त्याच गावी राधाकांत नावाचा एक गरीब ब्राह्मण सधून युवक रहात असे. त्याचा बाप भिक्षा मागून कुटुंबाचे पालन

पोषण करीत असे. राधाकांत हळार होता. त्याने गुरुसेवा करून विद्यार्जन केले होते. परंतु त्याची ज्ञानसंपादनाची सहज भाग्यी नव्हती. आपली विद्वानांच्या घराणी राहून ज्ञानार्जन करण्याची त्याच्या मनात इच्छा होती. 'उत्पद्यते विर्लीयते दिग्गजाणां मनोरथाः' या न्यायाने त्याचे धारद्वय आड येई. म्हणून माधवशर्माच्या घरी तो, ते काही मदत करतील या आशेने आला होता.

स्वामलाला वाटले की हा तरुण युवक देखील तिच्याशी लग्न करणाऱ्याच्या हेतूने आला असावा असे समजून तिने त्याला प्रश्न विचारले. म्हणाली—'मला घुष्ट जबाब आहे. मी कित्येकांचा विचारले, पण एकाने देखील समाधानकारक उत्तर दिले नाही.'

'ऐकू हा तरी कोण कोणती मी!' राधाकांत म्हणाला.

"इह परलोकान्त कोण सुखी होतो आणि कोण दुःखी होतो?" स्वामलाले एकच प्रश्न विचारला.

"इहलोकी आणि परलोकी दोन्ही ठिकाणी सगळी सुखी होतो. त्याला लागते त्याचा सर्व काळ पोटाच्या चिंतेने सांसारिक चिंता मग्नते. तो कोणत्या तरी झडाखाडी पडून राहतो. जे मिळेल ते खजून आपले संतोष मानतो. त्याच्या मनात उपकार करू शकत नाही. म्हणून त्याला निराश झालेच लागत नाही. अशा तऱ्हेने या जगाला सुखपूर्वक राहून कोणत्याही संस्कारात फगत नाही. म्हणून तो परलोकात जातो तेव्हा सुखी होतो. इहलोकी व

परलोकी दुःखी होणाऱ्या मनुष्य भिकारी वास्तो. कारण इहलोकात त्याच्या इच्छा पूर्ण होत नाहीत. त्याला उन्हात, पावसात वणवण फिरावे लागते, बंदी सहन करावी लागते त्याचा सर्व काळ पोटाच्या चिंतेने व्यापलेला असतो. तरी त्याने पोट काही भरत नाही. तो आयुष्यात काही दुःखावर उपकार करू शकत नाही. म्हणून त्याला परलोकी एक क्षणभरदेखील सुख मिळत नाही." राधाकांतने उत्तर दिले.

राधाकांतच्या या उत्तराने स्वामला खूष झाली व त्याच्याशी विवाहास ती तयार जातो तेव्हा सुखी होतो. इहलोकी व

करण्याची इच्छाच नव्हती. स माघवहामा-
कडून थोडी आर्थिक मदत मिळेल या आवेने
तो आला होता. इतका वेळ श्यामलाची
बोलीण झाल्यावर त्याचा बाटले की श्यामला
देखील मदत करू शकेल. असा विचार करून
तो श्यामलाला म्हणाला-“मी एक प्रश्न
विचारावा म्हणतो. त्याचे तू उत्तर देऊ
शकली नाहीस. नर तुला तुझ्या बडिलांकडून
मला थोडे आर्थिक सहाय्य देवावे लागेल.”
श्यामलाने ती गोष्ट मान्य केली.

“या लोकात तुझ भोगून परलोकांत
कोण दुःख भोगतो? वा लोकात कष्ट शोधून
परलोकात कोण सुखी होता?” राधाकांतने
श्यामलाला विचारले.

श्यामलाने विचार करून उत्तर दिले-
“या लोकांत मुलूख व परलोकात कष्ट
भोगणारा मनुष्य दुष्ट स्वभावाचा श्रायंत
मनुष्य असतो. तो पैसे मिळविण्यासाठी
बाटेल ती कुकर्म करतो आणि इतरांच्या

तोड्या सुखाचा वास्तु ओढून स्वतः सुख
मानतो. असा मनुष्य परलोकाची सुखी करू
काय होईल? या जगात देहाला शिथलून
परलोकाची सुखी होणारा योगी असतो.
इहलोकाची शरीर कष्ट सहन करण्यात त्याला
आनंद होतो म्हणून मरण आल्यावर त्याला
स्वर्ग मिळतो. तसे ती सुखी होती.”

आपल्या प्रश्नाचे बरोबर उत्तर मिळाले-
स्वामुळे राधाकांत निराश झाला. इतक्यात
घराचे तेंपे येऊन म्हणाला-“मुला! तू साह्या
मुलांच्या प्रश्नाचे समाधानकारक असे उत्तर
दिले आहेस. ती तुझ्याची विवाहास तयार
आहे. तू वैकील होकार दिलस तर तुमचा
दोषाचा विवाह करून द्यावा, म्हणतो.”

राधाकांत ज्ञानकपणे माघवहामा
म्हणाला ते ऐकून चोकत झाला. त्याच्या
कानपेबाहेर त्याला यश मिळाले होते
आणि त्याने श्यामलासो विवाहास आपली
संमती दिली.

परश्रम

एका गावी एक गरीब ब्राह्मण रहात असे.
तो दररोज चार घरी जाऊन पंचांग
वाचून त्या दिवसाचे विशेष सांगे. त्याला
त्याच्या यजमानांकडून जे मिळे त्यावर
त्याचा उदरनिर्वाह चाले.

राजाला त्या ब्राह्मणाच्या दारिद्र्याची
गोष्ट कळली. त्याने त्याला मदत करण्याचे
ठरविले. म्हणून त्याने त्या ब्राह्मणाला
मुद्राम बोलविले.

ब्राह्मणाने राजाच्या राखवाड्यात जाऊन
त्या दिवसाची तिथि, वक्ष्य, शकून अप-
राधित कर्तव्य अकर्तव्य वगैरे गोष्टी सांगि-
तल्या. राजाने त्या ब्राह्मणाला एक भोपळा
देवाविला. ब्राह्मण तो भोपळा घेऊन निघाला.
वाटेत तो आणखी एका ब्राह्मणाच्या घरा-
समोर उभा राहून म्हणाला-“अहो, मला
हा भोपळा मिळाला आहे! आपल्या घरी
दाखून गेला असता. घरी आलेल्या लक्ष्मीला
घराबाहेर चालविणारा मूर्ख ठरतो.”

याचा उपयोग कर.” असे सांगून गरीब
ब्राह्मण तो भोपळा त्या ब्राह्मणाला देऊन
आपल्या घरी परतला.”

त्यानंतर दुसऱ्या ब्राह्मणाच्या बायकोने
भोपळा फोडला तर त्यातून सोन्याचा एक
गोळा बाहेर येऊन पडला.

“अरेरे, थिक्कान्याने भोपळा समजून
आम्हाला देऊन दत्तला पण ह्यात सोने
आहे. तुम्ही लवकर जाऊन खाची अस्तु
त्याच्याकडे पोचतो करा. परश्रम दाळणें
किंवा उपभोगणे महापाप आहे.” ब्राह्मणाची
बायको नवऱ्याला म्हणाली.

परंतु ती बायकोला म्हणाला-“तुझे
म्हणणे बरोबर आहे. पण त्या ब्राह्मणाच्या
नशिबी गरीबी लिहिलेली विसते आहे. नाही
तर चालून गेलेले घन ती जसे आपल्या घरी
दाखून गेला असता. घरी आलेल्या लक्ष्मीला
घराबाहेर चालविणारा मूर्ख ठरतो.”

"परंतु परधन हे नागासारखे आहे, हात लावला तर केव्हा कसे डसेल हे सांगता येणार नाही. मी म्हणते ते ऐका." बायको म्हणाली. परंतु ब्राह्मणाने तिकडे दुर्लक्ष केले.

दुसऱ्या दिवशी गरीब ब्राह्मण पंचायत सभागृहात राजाच्या घरी आला तेव्हा राजाने त्याला विचारले—"काय हो गुरुजी! काळ तुम्ही भोपळाची भाजी कसवू शकालीत का? कसा होता?"

खरी गोष्ट सांगितली तर राजा रागावेल या भीतीने ब्राह्मणाने सपसल खोटे सांगितले. म्हणाला—"होय महाराज! भाजी केले होती, सर्वाना फार आवडली.

ब्राह्मण त्यात सोने कायकरवाने काढून बोलला नाही, हे पाहून समोर राजाच्या बाटले वी त्या ब्राह्मणाने भोपळा कोणाला तरी जसाचा तखा देण करून टाकून अघात्या. म्हणून तो म्हणाला—"मला जी भोपळा दिला होता तो म्हणून होता. आज आपली सोळा देवविती. ती कसा आहे, असा सांगा." असे सांगून राजाने ब्राह्मणाच्या आचली एक नोठा भोपळा देवविला.

ब्राह्मण तो भोपळा पुन्हा त्याच ब्राह्मणाला देऊन घरी निघून गेला.

लोभी ब्राह्मणाला मोठे आवरेना. त्याने स्नेह तो नोटाचा जमिनीवर आदळून

कोठला. त्यातून एक नागसाप निघाला आणि ब्राह्मणाला चाबण्यासाठी त्याच्यावर फुडार मोडू लागला.

"अब, हा तर नागसाप आहे. चाबण्याचा बाकतो आहे. याला छार केले पाहिजे," तो ब्राह्मण ओरडत होता.

"मी काळ तुम्हाला सांगितले होते परधन हे नागासारखे भयंकर असते. पण काळ तुम्ही माझ्या बोलण्याकडे लक्ष दिले नाही." असे म्हणत तो बाई त्या गरीब ब्राह्मणाच्या घरी घावली आणि म्हणाली— "अरे, भावकी! आमच्या घरी लवकर वेळून आपले सोने घेऊन जा आणि आमच्या हार्ता वाचवा. त्यांच्या पाठीमागे नागसाप लागला आहे. तुमच्या पायां पडले!"

त्या दिवाल्याच्या त्याचे सोने काय आणि साप काय हे काहीच समजले नाही. तो चवित् अवाक् होऊन तिच्या तोंडाकडे पहात उभा राहीला.

ती त्या ब्राह्मणाला त्याचा हात घरून आपल्या घरी ओढीत घेऊन गेली. तोंपर्यंत त्याच्या घरी पुष्कळ गर्दी जमली होती. लोभी ब्राह्मण जमल्या बाबच्या पडलेली गोष्ट सांगत होता. गर्दी पाहून साप बायकून कोठेतरी पळून गेला.

गरीब ब्राह्मणाला पाहताच राजाच्या भीतीने शरधर कापणाचा ब्राह्मण म्हणाला— "मी तुम्हे सोने गडप केले होते आणि आज म्हणून एक सग्न माझ्या पाठीस लागला होता. पण देवाच्या इशारेने तो सग्न पळून गेला. तू आपले सोने घेऊन जा कसा!"

राजाने पंचायत सभागृहाच्या ब्राह्मणाच्या पाठीपाठ आपले विषाई पाळवून दिले होते. त्यांनी सापाला छार केले आणि धडलले वृत्त राजाला जाऊन सांगितले. राजाने त्या ब्राह्मणाला मदत करण्यासाठी एवढा खटाटोप केला होता त्याचा परिणाम शेवटी मोठे झालेला पाहून त्याला आनंद झाला.

विपदि वैर्य, मयामृदये लमा,
सदसि वाक्पटुता, बुद्धि विमलः,
यशसि चाभिरति, व्यसनं धृती,
प्रकृतिशिद्ध निव हि महारमण...

॥ १ ॥

[आपत्काली वैर्य, अमृदयकाची लभामृत्ती, सभेत वाक् वातुय, सुढाल शौर्य, कौशिकभाची लघिरिषि, विद्याव्यसन ही बोर पुढाची लक्षणें होत]

संपत्सु महतां चित्तं भवे दुष्टल कोमलं,
आपत्सु च सहायैल शिला संघातककणं

॥ २ ॥

[वैभवं न ऐश्वर्यं प्राप्तं जसतां बोर पुढांचे ह्रस्व कुशल बुल्लालाखे कोमल जसते आणि आपत्त काली लढकासारखे कठीण असते.]

प्रदानं प्रच्छन्नं, बृह मुपगते संप्रभ विधिः,
धियं कृत्वा मीनं, सदसि कथनं चाप्युपहृतेः,
अनुत्सोचे लक्ष्म्यां, निरमिशयशाराः परकथाः,
सतां केनोद्दिष्ट विषम ससिचाराव्रतमिदं?...

॥ ३ ॥

[प्रसिद्धांची अपेक्षा न राखून दान करणे, अतिथि उत्कार करणे कोणाचे चांगले कर्तव्य ते न सांगणे, कोणी उपकार केला तर तो जाहीर करणे, अपेक्षा पिळगळी तरी सर्व न करणे, ते सर्व गुण असिधारा सत्तासारखी आहेत. कोणी सांगितल्याने हे गुण अंगी घेतो का?]

संस्कृत

शिलारथ

[२]

[खड्गवर्मा व श्रीवदत्त नावाचे दोघे तरुण क्षत्रिय वीर पणपूरचे महाराज पश्चिमेत यांना शिकारीच्या प्रसंगी वनविषयास कारणीभूत झाले. संध्याकाळी राजधानीत हत्ती पिताळव्यागुळे पलायन वामू होती. अशा प्रसंगी खड्गवर्मा व श्रीवदत्त घोषांनी मिळून त्या हत्तीचा त्तर केले. राजकन्या पद्मावतीने त्यांच्यावर पुष्पवृटी केरी. त्वानंतर-]

मंजी सोमदेवाने दिलेला सल्ला महाराज इच्छा मनात घालवून अनेक राजकुमार पक्षतेनाला फार आवडला. युवराणी येत आहेत. एकाहून एक सुंदर व हुषार पद्मावतीने बुर साहसी वीराचीच लग्न करीत, अशी फार पूर्वी प्रतिज्ञा केली होती. शिष्याची विवाह करण्याच्या हेतूने अनेक महाराजांना ही गोष्ट माहीत होती. राजकुमार आले होते. परंतु राजकन्येने काही तरी कारण सांगून त्यांचा नकार दिला होता. राजकन्येने महाराजांना सांगून पद्मरावांची आपल्या मुलीला दोषांपैकी एकाची निवड करण्यास सुचविण्याचे ठरविले

॥ अमरवाणी ॥

होते. प्राचीन काळातच अशा तऱ्हेने बांधा-सिंहाची सहजी विकार करणाऱ्या घुरांच्या कथा ऐकायला मिळत. पण आतां घर त्यांनी प्रत्यक्ष डोळ्यासमोर दोषांचे शीर्ष पाहिले होते.

मंत्री सोमदेवाच्या आज्ञेप्रमाणे दोषां तरुणांच्या उत्तरण्याची व्यवस्था सरकारा पाहुण्यांच्या उत्तरण्याच्या जागी करण्यास आली. राजाने भुलीला बोलावून दोषां तरुण वीरांच्या शीर्ष साहसाचे वर्णन करून विचारले—“मुली! या दोषांनी हुत्तीचा वध केला ते तु प्रत्यक्ष डोळ्यांनी पाहिले आहेस व जाणवदाने तू त्यांच्या डोक्यावर

घुस्पवृष्टी केली होतीस. तेव्हां दोषांपैकी तुला कोण जास्त पसंत पडला ते सांग.”

पद्मावती स्मित करून म्हणाली—“बाबा! मी ते सर्व प्रत्यक्ष डोळ्यांनी पाहिले. दोषांनी आपल्या शीर्ष व साहसाचा परिचय दिला आहे. पण बात कसामान्य असे मला काही विसले नाही.”

“तरुण असामान्य साहस व शीर्ष तुझ्या मते काय, ते तर ऐकू दे. माझ्या मते खड्गवर्मा व जीवदत्त असामान्य शूर आहेत.” राजा पयसेन म्हणाला.

“तरुण त्यांना माझ्यासमोर बोलवा. त्यांच्यात किती शीर्ष आहे हे मी पाहणार आहे. त्यांना मी काही प्रश्न विचारणार आहे.” तिने राजाला ते प्रश्न कोणते हे देखील वांगितले.

त्यानंतर राजाने खड्गवर्मा व जीवदत्त दोषांना बोलावून जाणायला मोकरीला पाठविले. दोघे बोलवा वेळाने हजर झाल्यावर राजाने दोषांना विचारले—“तुम्ही दोघे देसाटवाला निघालां त्याचे कारण काय?”

ते ऐकून जीवदत्त म्हणाला—“महाराज! आमचा जन्म व्या बांवी झाला त्या गावी आम्हांला, आम्ही संपादन केलेली इस्वास्त्र विद्या प्रदर्शन करण्यास संधी मिळाली नाही

व मिळण्याची शक्यता पण नाही. म्हणून आम्ही देसाटन करण्याचे ठरविले. आपल्या कलेचे प्रदर्शन आपणांसमोर करण्याची इच्छा आहे.”

“पण तुम्हांला आपल्या कलेचे प्रदर्शन कशासाठी करावयाचे आहे?” राजाने पुन्हा विचारले. राजाचा तो प्रश्न खड्ग-

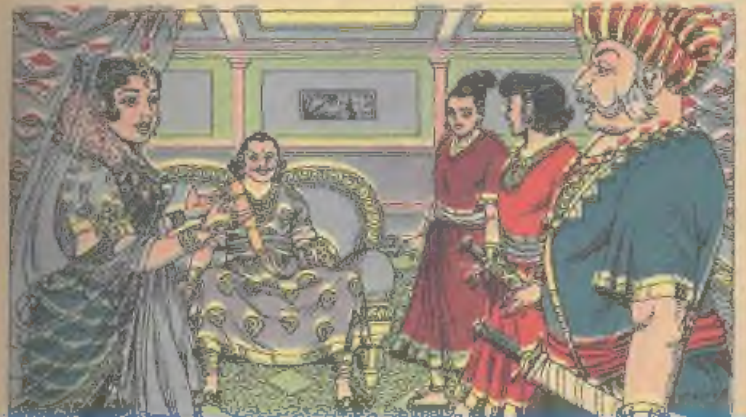
वर्माला अपमानाचा वाटला की काय कोण जाण? त्याचा चेहरा रागाने लाल बुंद झाला. जीवदत्तने आपल्या मित्राच्या खांबावर हात ठेवून त्याला थोडे शांत व्हावयास सुचविले आणि स्मित करून म्हणाला—“महाराज! मंगळात नसून तपस्व्या

करणे हे एक काम सोडून बाकी सर्व कामे स्वतःच्या उदरभरणार्थच अनुष्णाठा करावी लागतात. परंतु आम्ही कीर्ती व मान या दोन्हीबरोबर उदर निर्वाह होऊ

शकला तर बरा मग उद्देश्याने प्रयत्न करतो आहो.”

राजाने जीवदत्तचे ते उत्तर ऐकून सहेतुक आपल्या भुलीकडे पाहिले. पद्मावती मंत्री सोमदेवांकडे पाहून म्हणाली—“मी येथे कां हजर आहे हे या दोषां वीरांनी कळले असणार!”

ते ऐकून खड्गवर्मा आणि जीवदत्त दोघांनी परस्परांकडे शक्तिपत्रे पाहिले.

सोमदेवाला वारले ही दोघा तय्यणा राजकन्येचा हेतू कळला नसावा. म्हणून ती म्हणाला-“युवराणीसाठी योग्य वर मिळाला म्हणून महाराजांचा प्रयत्न चालू आहे. राजकन्या असामान्य अशा बुर तरुणाशीच विवाहास तयार आहेत.” त्यानंतर राजकन्येने पूर्वी कित्येक राजकुमारांना कां व कशा तऱ्हेने नकार दिला होता हे सांगितले.

“खड्गयुद्धात माझी बरीबरी करू शकेल असा खड्गवीर दुनियेत तरी जन्मला नसावा.” खड्गवर्मा म्हणाला.

मी मुद्द विशेबरोबर मंत्रत्रांचा पण अभ्यास केलेला आहे. या दोन्ही विशांत

माझी बरीबरी करण्याची हिमत कोणी दाखवील असे मला ताही वाटत.” जीवदत्त म्हणाला.

ते ऐकून राजकन्या पद्मावती एकदम बागे वळून आपल्या सखीच्या हातातून काही तरी नत्तु घेऊन ती बोचो तरुणांना दाखवीत म्हणाली-“हा एक शिलारथ आहे. विन्य पर्वतास जो खरा शिलारथ आहे त्याचा हा लहानसा नमुना आहे. तो रथ हालवून दाखवील तोच खरा वीरपुरुष व जगातला सर्वोत्तम शक्तिवादी असा वीर ठरेल. मी त्याच्याशीच लग्न करीन.”

पद्मावती म्हणाली ते ऐकून राजा व मंत्री दोघे चकित झाले. कारण त्यांनी रथा दिवसापर्यंत त्या शिलारथाविषयी पूर्वी कधी ऐकले नव्हते. राजा लगेच राजकन्येजवळ येऊन उभा राहला व तिच्या हातातला शिलारथाचा नमुना घेऊन घ्याहाळून पाहू लागला. मंत्री सोमदेव चकित होऊन शिलारथाकडे पहात उभा राहला.

जीवदत्तने खड्गवर्माच्या कानात झळूच काही तरी सांगितले. नंतर महाराजाकडे वळून म्हणाला-“महाराज! हा शिलारथ ज्या मोठ्या शिलारथाचा नमुना आहे असे सांगण्यात आले आहे, तरी खरा शिलारथ

कसा काय विश्वास करायचा आम्ही? थाला काही प्रमाण?”

राजाने राजकन्येकडे प्रवार्थी पाहिले राजकुमारी संदहास्य करित म्हणाली-“याचे प्रमाण सामान्य माणसांकडून मला मिळाले नसून मानवेतर महाशक्तीकडून मिळाले आहे.”

“युवराणीसी विवाहाची अपेक्षा असो किंवा नसो, पण आम्ही स्वतःच्या शौर्य व साहसाची परीक्षा देण्यासाठी विन्य पर्वतातील त्या शिलारथाच्या सोबार्थ व त्याला हालवण्याचा प्रयत्न करून पाहण्या-

साठी जाणार आहो. परंतु महाराज त्या मानवेतर शक्तीचा परिचय आम्हांला थोडा फार तरी मिळायला नको का?” जीवदत्तने विचारले.

“होय मुली! ती माहिती देणे न्यायोचित दिसते!” राजा म्हणाला.

पद्मावती आठवण नेत्यासारखे करून म्हणाली-“बेल्या पीणिमेली मी गच्चीवर झोपले होते. मध्यरात्रीच्या सुमारास कसला तरी आवाज ऐकून जागी झाले. त्यावेळी एका मोठ्या राक्षसाला रक्षा दिशणार काळा डग आकाशातून उडत उडत आला व ठीक माझ्यावर येऊन थांबला. मी

घाईकून वाळून आपल्या मधोना जागी करणार होते की त्याने आपला हात खाली केला आणि त्याच्या हातातून हा शिलारथाचा नमुना खाली गच्चोबर 'पडू' दिवशी पडला. त्या आवाजाने माझ्या शरीराच्या जोना शोडण्या. त्याच वेळी तो काळा डगाकृती राक्षस मददय क्षमता. हा शिलारथाचा एक लहानशी चिट्ठी जोडलेली होती. त्या चिट्ठीत हे शब्द लिहिलेले होते, 'या शिलारथाच्या अडकलेला एक भव्य शिलारथ विन्ध्य पर्वतात आहे.' मी ती चिट्ठी तुमची साथी करून देण्यासाठी मागवून दाखवू का ?"

Fullscreen

127

X

24 / 92

राजा पयसेन व मंत्री सोमदेव ते एका काही गुनविणार होतेसे दिसले. परंतु त्याच वेळी जीवदत्त म्हणाला- "राज-कुमाराने धांविलेले त्यावर आगचा पूर्ण विश्वास आहे. आकाशात डगासारखा विहार करणारा कोणी यक्ष, किंवा किंवा राक्षस असेल! त्याने स्वार्थदुष्टीने हा शिलारथाचा नमुना राजकुमारीजवळ टाकला असेल. आम्हांला त्याच्याची काही कर्तव्य नाही. आता आम्हांच्या मित्रप-दावा. उधारी सकाळी आम्ही त्या मुल शिलारथाच्या दोघाचे निघू."

"मी तुमचे धोर्य व साहस उघडना डोळ्यांनी पाहिले आहे. तुम्हाला तुमच्या प्रयत्नात यश येवो हा माझा आशीर्वाद." राजा पयसेन म्हणाला.

"मी देखील तुम्हा दोघांना आशीर्वाद देतो. तुम्हा दोघांपैकी जो कोणी शीर तोर ठरेल त्याच्याबरोबर राजकराचे विवाह करून देण्यात येईल." मंत्री सोमदेव म्हणाला.

जीवदत्त एक पाऊल पुढे टाकीत म्हणाला- "शिलारथाचा तो नमुना जवळून बरा पहायला मिळेल का? त्या विन्ध्य पर्वतात प्राचीन काळी किल्ल्या मोठमोठी गवरे स्थापित झाली व मुलाल मिळून गेली. असे

अनेक शिलारथ अडकलेली शक्यता आहे. परंतु आम्हांला या शिलारथाच्या नमुनाचा शिलारथ जोडून काढावयाचा आहे आणि त्याला आगचा ठूलवावचा आहे!"

राजाने शिलारथाचा तो नमुना जीव-दत्तच्या हातात दिला. जीवदत्त व खड्गवर्मा दोघांनी तो लक्षपूर्वक पाहून घेतला. मंतर तो राजाला परत देऊन दोघे अतिशय जल्द निघून गेले.

तो पर्वत बरीच रात्र उलटून गेली होती. खड्गवर्मा व जीवदत्त शोण्याच्या तयारीत होते. खड्गवर्माला झोप लागली होती. शोड्यावेळाने कसला तरी आवाज

जालेला ऐकून जीवदत्तने छोळे उघडून पाहिले. कोणी दोघे जप तोडवर बुरूसा टाकून भितीला पाडलेल्या भोकाजवळ उभे होते. तसाच आणखी एक बुरूसवाला त्याच वेळी भोकातून आत आला.

ते लोक दोघांचा वृध करण्यासाठी बाळे असल्याचा सहाय येताच जीवदत्तने खड्गवर्माला मोठ्याने हाक मारली. म्हणाला- "जड! मारकरी आत शिरले आहेत." असे म्हणत त्याने लागे आपला मंचदंड उचलला.

तिचा बुरूसवालांनी एकदम आपापला तलवारी उपसल्या. तिघांपैकी दोघे

चांदोवा

जीवदत्तावर बावले व एक जण खड्गवर्मा-
वर झाला. जीवदत्तने स्वतःचा वचाव
तर केलाच आणि खड्गवर्माच्या रक्षणार्थ
पण बावला. त्याने आपला भंडांड एका
मारेंकऱ्याच्या टाळक्यात मारला. त्या
बरोबर वैशुद्ध होऊन तो मनुष्य जमिनीवर
कोसळला तो पुन्हा उठला नाही.

त्याच वेळी खड्गवर्माची छोष्ट घोडली.
आपला एक साथी ठार झाल्या पाहून
मरलेल दोघे मारेंकरी भोकांतून पळून
जाण्याचा प्रयत्न करू लागले. एक जण
भोकांतून पसार झाला आणि दुसरा वर्षा
अधिक वाहेर गेला असेल नसेल, तेवढ्यात
जीवदत्तने त्याचा पाय धरून त्याला आत
ओढले आणि भितीजवळ अचंभेल्या स्थितीत
फेकून दिले.

"पळून गेलेल्या माणसाला मी पाहून
घेतो," असे सांगून खड्गवर्मा भोकांतून
बाहेर निघून गेला. तो पर्यंत पळून

गेल्या मनुष्य आचाराच्या शिरीषावेत
पोचला होता. खड्गवर्मा ओरवून म्हणाला-
"पळणुट्या! थांब! पाठ दाखविणाऱ्या
बाजूचा मी वध करणार नाही. पण तू
पळण्याचा प्रयत्न केलास तर मात्र प्राणात
भुकशील."

परंतु त्याच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष करून
तो भितीवर उडी मारून चढला. पलीकडे
निसटून जाण्यासाठी तो भितीला धरून
जतरत असता खड्गवर्मा जवळ घेऊन
पोचला. खड्गवर्माला त्या बुरखेवाल्याने
फक्त पाय दिसत होते. त्याने दुरूनच त्या
बुरखेवाल्याच्या पायावर तळवार फेकली व
व त्याचा तैय बरोबर लागल्यामुळे बुरखे-
वाल्याचा पाय कापला जाऊन भितीच्या
आतल्या बाजूला पडला आणि बुरखेवाला
पलीकडच्या बाजूला पडला. त्याच वेळी
दोन पहारेकरी त्या बाजूला धावत आले.

(पुढे चालू)

जय पराजय

विक्रमादित्याने आपला हट्ट सोडला नाही
तो साडाजवळ पुन्हा परत आला, श्रेष्ठ
बाधावर काढून घेतले आणि नेहमीप्रमाणे
मौनपणे रमणानाच्या दिशेने घालू लागला.
तेव्हा श्रेष्ठात बसलेल्या वेताळ त्याला म्हणाला-
"राजा! तुम्ही चिकाटी बाळाशब्दासारखी
आहे. परंतु कधी कधी योग्य व समर्थ लोक
मुझा शेवटी हार मानून हातात आलेले
परिस्थितीचे कळ बालूत असतात. त्याचे
उदाहरण म्हणून मी तुला सुवर्णखेटपूरचा
युवराज जयसिंह यांची गोष्ट सांगतो. लक्ष
देऊन ऐक." जसे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू
लागला-

सुवर्णखेटपूरचे महाराज बुरसेन एकदा
बाजारी पडले. म्हणून त्यांची मोठा मुलगा
युवराज जयसिंह गादीवर बसला आणि
आततायीपणाने गरीब प्रथेवर जत्याचार करू
लागला.

वेताळाच्या गोष्टी

जयसिंहाला अधिकाराना मोडू फार होता. सता मावविश्वास त्याला मना वाटत असे. सताचे नेवडे राज्य होतं तेवढ्यावर त्याच्या मनाचे समाधान झाले नाही. म्हणून त्याने शेजारच्या राज्यावर स्वाभ्या करून ती एवढे विकली आणि राज्याच्या राज्यात आणजे मोडविले करून घेतले.

त्याने सोमपुर गावाच्या एका रानातल्या पन्नासवर रावती केली. ते राज्य तलावधे होते. त्या राज्याचा अधिकार वीरोत्तम त्या बुद्धाल दारला.

जयसिंहाने त्याच्या राजवाड्यात विरून असा हुकूम सोडला की संघीच्या अटी गुण्या

होईपर्यंत वीरोत्तमाच्या कुटुंबातील एकाही व्यक्तीला राजवाड्याभेदर आपला परवानगी मिळणार नाही. वीरोत्तमाच्या कुटुंबाच्या माणसांची ओळख करून घेत आता त्याची मजूर वीरोत्तमाची मुलगी इरावती हिच्यावर पडली. ती एक अश्विनी सुंदर राजकन्या होती. तिला पाहताच जयसिंह की लपुची मुलगी आहे हे देखील विसरून गेला. लगेच कराराने ती हिच्याशीच असे स्थाने मनाही करून टाकले.

तो विचार मनात आल्यावर वीरोत्तमा-विषयी त्याच्या मनात बदल झाला. तो त्याला म्हणाला—“आपण शत्रुभाव सोडून काही तरी शंघी किंवा तह करून घेऊया या संघीच्या इतर कोणत्याही अटीची गरज नाही तर जर आपल्या मुलीचा विवाह माझ्याशी करून द्यायला तयार अधर्मीत तर की तुम्हे राज्य तुला परत करायला तयार आहे.”

“यासंबंधी मी आपल्या मुलीला विचार-स्वाभिप्राय काहीच उतर देऊ नकाय नाही.” वीरोत्तम म्हणाला.

त्याने आपल्या मुलीला तिचा विचार काळप्यासाठी विचारले इतरांनी वी म्हणाली—
“विवाहासंबंधी माझे स्वतःचे आहे निराश

मज नाही. दुसरी माझे लगेच ज्या कोणाची करून घेत त्याच्याशी मी विवाह करून देण्यास स्वतःने तयार होईन.”

“जयसिंहालाकरण्या करू आपल्याची तुला विवाह करून देण्यास माझे मन मानत नाही. ती सुंदर आहे, शूर आहे पण तिलाच या करून घाते त्याच्या राज्य व सत्ता दोन्हीचा फार मोड आहे. परंतु मी त्याच्याशी तुला विवाह करून देण्यास मजूर तिला तर की तुला करून घेईल! आणि आपले सर्वांचे फार नुकसान करण्यासाठी मलापुढे पाहणार नाही.” वीरोत्तम म्हणाला.

“तरतूय वावा! तुम्ही त्याच्या इच्छे-प्रमाणेच करा.” वारावती म्हणाली.

वीरोत्तमाने जयसिंहाला कळविले की शरावती त्याच्याशी विवाहास तयार आहे ते कळल्यावर जयसिंह मुमुहूर्त पाहून त्याच्या तयारीत लागला. शरावतीला नेहून तिच्याची बोलण्याची त्याच्या मनात फार फार इच्छा होती. परंतु त्याला तशी शंघी मिळाली नाही.

एक दिवशी शरावती आपल्या दोघां तिचा मैथिलीबरोबर मगराबाहेरच्या डोंगरा-

वर काळीच्या दसनासाठी गेली होती. ते कळल्यावर जयसिंहपण तिला भेटण्यासाठी एकादाच त्या देवळाच्या दिशेने निघाला. वाटेत डोंगराच्या दोन्ही बाजूला एक मोठे जंगल होते.

जयसिंह त्या वाटेने जात असताना शरावती लखीबरोबर परत येत होती. ती जवळ आल्याबरोबर जयसिंह तिला म्हणाला—
“मला तुझ्याशी एकांतात काही बोलायचे आहे.”

“ठीक आहे!” असे शरावती म्हणाली व तीच सकेत समजून तिच्या मैथिली बाजूला झाल्या.

28

जयसिंह धाड्या वंशीम राजवाह्याने
परत धाड्या राजांनीं वीरासुद्धाला संगम
झुणाल्या मो तुझ्या नुस्खीं ठग कर
धाड्या आपला विचार बदलला आहे मी
बिवाकायण तुझ्याला त्रय दला विवाला-
साठा जो तयारी हाली आहे तो फुका
प्र के नय धरती वायव्य वर पाहत नू तिचे
ठग करून इ इत्यां मो आपल्या सैन्यासह
आपल्या देशात परत जातो तुझ्याशी

दोन आम्हे

एका व्यापाऱ्याने आपल्या मृत्युसमयी आपला मुलगा जयदेव दाला जवळ बोलावून हांगितले की मुला, तू कोणत्याही गावी व्यापार कर पण कपिल गावाच्या गावी मात्र ठरू नकोस.

व्यापाऱ्याच्या मृत्यूनंतर जयदेवन व्यापाऱ्याला सुरवात केली तो आपल्या आईला -हाणाय- आई! मां कपिल तगरी जात आहे.

कां रे? तुझ्या धाक्यांनी तुला कपिल तगरीत व्यापार करू नकोस असे बजावून हांगितले होते ना?" आईने विचारले.

'जावेच कारणार आई! व्यापाराने कोठे जायचे आणि कोठे नाही हे काय मापल्या हातात असते?' जयदेव म्हणाला.

जयदेवने स्वस्तात पुष्कळसे संदनाचे लाकूड विकत घेतले आणि कपिल तगरी पांगळी किंमत मिळेल असा विचार करून

किवत्या चार भाज घेऊन विठ्ठल देवाला एका खजरावर लादून त्या निशाऱ्या आणि माथावाळी घालून तगरीत घेऊन पंचव्याला तीन कळोडे खुलवून दिले.

नगरावाहेर एक धर्मशास्त्रा हातो धर्म शास्त्रशास्त्रा शोधून घेऊन घालून त्याला त्याच धर्मशास्त्रात राखभर उलथला. हांगितले कारण इतर धर्मशास्त्रात किंवा पालेपर्यंत बंद झालेल्या अमणार.

त्या दोघांतीची एकजण लंगडा हाता व तुमरा एक डोळा फुटल्या होता ते घेऊन आहूत रामावरूनच त्यांनी आठवाळ एकाने रात्री संदनाची एक माळी चोरिली त्याने अर्धी धर्मशास्त्रात एका कोणत्याच अर्थाने ठेवून दिली आणि अर्धी खुलवून घेतली जयदेव जेवायला बसला तेव्हा त्याच्या हातात त्याला विचारले- काय रे? तू आपल्या बराबर हा काय मात घेऊन आला आहेस?

व्यापाऱ्याने आपल्या मृत्युसमयी आपल्या मुलगा जयदेव दाला जवळ बोलावून हांगितले की मुला, तू कोणत्याही गावी व्यापार कर पण कपिल गावाच्या गावी मात्र ठरू नकोस.

व्यापाऱ्याच्या मृत्यूनंतर जयदेवन व्यापाऱ्याला सुरवात केली तो आपल्या आईला -हाणाय- आई! मां कपिल तगरी जात आहे.

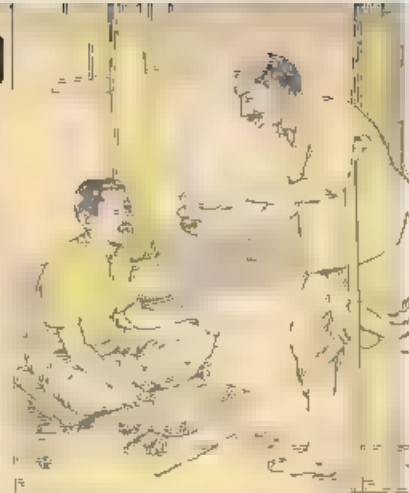
कां रे? तुझ्या धाक्यांनी तुला कपिल तगरीत व्यापार करू नकोस असे बजावून हांगितले होते ना?" आईने विचारले.

'जावेच कारणार आई! व्यापाराने कोठे जायचे आणि कोठे नाही हे काय मापल्या हातात असते?' जयदेव म्हणाला.

जयदेवने स्वस्तात पुष्कळसे संदनाचे लाकूड विकत घेतले आणि कपिल तगरी पांगळी किंमत मिळेल असा विचार करून

किवत्या चार भाज घेऊन विठ्ठल देवाला एका खजरावर लादून त्या निशाऱ्या आणि माथावाळी घालून तगरीत घेऊन पंचव्याला तीन कळोडे खुलवून दिले.

नगरावाहेर एक धर्मशास्त्रा हातो धर्म शास्त्रशास्त्रा शोधून घेऊन घालून त्याला त्याच धर्मशास्त्रात राखभर उलथला. हांगितले कारण इतर धर्मशास्त्रात किंवा पालेपर्यंत बंद झालेल्या अमणार.

कां रे? तुझ्या धाक्यांनी तुला कपिल तगरीत व्यापार करू नकोस असे बजावून हांगितले होते ना?" आईने विचारले.

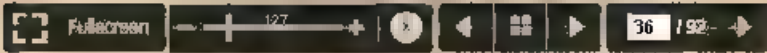
'जावेच कारणार आई! व्यापाराने कोठे जायचे आणि कोठे नाही हे काय मापल्या हातात असते?' जयदेव म्हणाला.

जयदेवने स्वस्तात पुष्कळसे संदनाचे लाकूड विकत घेतले आणि कपिल तगरी पांगळी किंमत मिळेल असा विचार करून

किवत्या चार भाज घेऊन विठ्ठल देवाला एका खजरावर लादून त्या निशाऱ्या आणि माथावाळी घालून तगरीत घेऊन पंचव्याला तीन कळोडे खुलवून दिले.

कांदोबा

"चारपांन मण? सर्व गावभर फिरलास
तरी तुला दोन मण वेडील मिळणार नाही
तुकानदार म्हणाला

ते पैकुन जयदेव चकितच झाला. तो त्या सज्जन पुकावलाला म्हणाला— मी एका गोठ्या संकटात सापडलो आहे ही असे साणून त्याने धडलेली गोष्ट मागितली. कुतूबचाद म्हणाला, 'सुला! द्या घमं' झालेल बोन वस्ताद भागटे आहेत. नव्या परदेशी लोकांना फसविणे हा एकच एक नंदा ते करतात. एक संगडा आहे नागि दुसरा एक फुड्या डोळ्यांवा. या दोघांना मरुत यागारि आणणारा या गावात एक

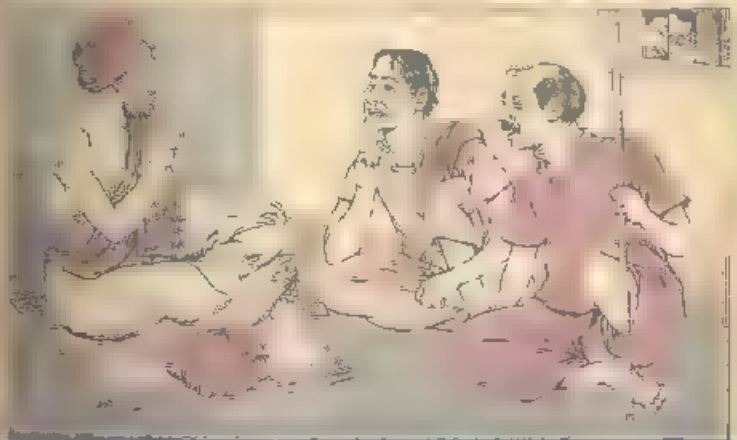
[illegible][illegible]

1. कक्षा 12 = नौदिवसीय व न्याय
 2. विद्यार्थी कक्षा 12 का एक मकसद
 3. विद्यार्थी 12 वीं कक्षा में विद्यार्थी
 4. विद्यार्थी 12 वीं कक्षा में विद्यार्थी
 5. विद्यार्थी 12 वीं कक्षा में विद्यार्थी
 6. विद्यार्थी 12 वीं कक्षा में विद्यार्थी
 7. विद्यार्थी 12 वीं कक्षा में विद्यार्थी
 8. विद्यार्थी 12 वीं कक्षा में विद्यार्थी
 9. विद्यार्थी 12 वीं कक्षा में विद्यार्थी
 10. विद्यार्थी 12 वीं कक्षा में विद्यार्थी

“सला व्हाशीं नकोत घाला भावना
 झालाचो किमत सत बोर भासा हवी
 आहे । जयदेव म्हणाला दोघे भासदे
 यस्वरगकदें वक्तिन होऊन पाहू लागल
 आणि न्यायाचिंझाला म्हणाले तर अग
 भावनाला त्या झालाची गरज नाहीं.

जगदेवला तेच हवे होते त्याने सर्व
लाकूड चांगल्या किमतीला गावात विकून
दुकान

न्याच दिवशी फुका डोळा अमलेत्या
माणमान दुसऱ्या फुका त्यायचिशाकड
किर्याद केळी की जयदेव नामक एक
व्यापारी आपल्या गाडी व्यापारासाठी

जाला आहे आणि तो याचावाहेच्या घने-
मालेत उतरला आहे. तो आमच्या गायचा
आहे. तो जन्मला तेव्हा त्याला एक डोळा
गळला. म्हणून त्याच्या आपाला फार
वाईट वाटले. म्हणून तो त्याला आपला
एक डोळा उधार दिला होता. आज तो
नांगच्या मिमतीत आहे तेव्हा साबा डोळा
परत घ्यायला सोभावे.

व्यायाविशाल जयदेवला बोलावून
विचारले. कस रे, झाने तुला आपला
एक डोळा उधार दिला होता तो आपला
डोळा परत मागतो आहे. याविषयी तुला
कस म्हणजे आहे बरो.

सत्कार! की या माणसाला थापुप्यात
कधी पाहिल देखील नाही." जयदेव
म्हणाला.

'हा म्हणतो की हा तुझ्याच भावचा
राहुषारा आहे. तुम्हा वडिलांना सांगला
आहेलच तो म्हणूनच तर आणि त्याने आपला

म्हणाला.

जयदेव हा वर विचार करून
म्हणाला. 'हा माणस म्हणतो की
तर आहे की ही हा वडील म्हणून मेलत
पण तो माणस या दोन बापकांक
या दोन बापकां या घरा या बापकां आपला
जन्म काढून देतो मग आपण काही
काहीच या वचन आता परत या घरा
बापकांच्या बाबत इतरांचे माझा काही
निघारा मग तो काहीन दिला मग व
या घरा या मग हाईल.

तरावर आहे तो म्हणजे जयदेव वर
या घरा या बापकांच्या बाबत मग आपला
पुढील मग म्हणाला. तो विचाराने
परत वर म्हणून नाही. मग तो मग
पुढील म्हणून गेला.

असातम्हण दोन माणसांचापुढून स्वतः ल
वा कथन जयदेव कायदा मिळवून घेण परतला.

फा

जयदेव हा वर विचार करून
म्हणाला. 'हा माणस म्हणतो की
तर आहे की ही हा वडील म्हणून मेलत
पण तो माणस या दोन बापकांक
या दोन बापकां या घरा या बापकां आपला
जन्म काढून देतो मग आपण काही
काहीच या वचन आता परत या घरा
बापकांच्या बाबत इतरांचे माझा काही
निघारा मग तो काहीन दिला मग व
या घरा या मग हाईल.

तरावर आहे तो म्हणजे जयदेव वर
या घरा या बापकांच्या बाबत मग आपला
पुढील मग म्हणाला. तो विचाराने
परत वर म्हणून नाही. मग तो मग
पुढील म्हणून गेला.

असातम्हण दोन माणसांचापुढून स्वतः ल
वा कथन जयदेव कायदा मिळवून घेण परतला.

विवाह सामान्य माणसाची हाऊ देशार
नाही. एका शूर क्षत्रियाणीय विवाह
भाला पाहिजे, जो मला दंडयुद्धात जिंकले
त्याच्यापुढील माझ्या वडिलांचा विवाह
करून देऊ.

"तुम्ही म्हणून तरावर आणि जयदेव वर
युद्ध तुम्हाची होण्याऐवजी आपली कोणाशी
होईल अशी व्यवस्था करू या. राजा
म्हणाला. परंतु शूरध्वजाला हे मान्य नव्हते
शालिनीशी विवाह तरण्याची इच्छा
असणाऱ्या तरुणाने त्यालाच दंडयुद्धात
जिंकले पाहिजे या गोष्टीचा शूरध्वजाला
हट्ट धरला आणि त्याने तसे जाहीर-
पण केले.

काही काळ एकही राखकुमार शूर-
ध्वजाशी दंडयुद्धात तयार नव्हता कारण
शूरध्वजाला जिंकण्याची हिमत कोणाला
होत नव्हती. शेवटी श्यामल देवाचा

मुझ्या रक्षणामाठी आलेल्यांना माझ्या भ्रतूयायांनी गुहेत बंद करून ठेवले आहे. जागी तुला माझ्याशी करून करावे लागणार तुझे रक्षण करणारा आता काणी उरला नाही असे एकजण म्हणाला

बायबर्मा आपली सधवार उपमून त्याच्या अंगावर धातूक गेला चौघ बायबर्मांनी युद्धांना तयार होऊन उभे राहणे धोडा वेळ त्यांनी स्वतःचे रक्षण करणाऱ्या प्रयत्न केला, परंतु धोड्या वेळाने अपुकाही पूर्वी ठरल्याप्रमाणे चौघे पळून गेले

बायबर्मा शालिनीला सोडवून पुन्हा गुहेतचला आता त्याच वेळी सुदैवाने काही रानटी कोक त्या बाजूला आले. त्याच्या भदतीने गुहेच्या तोंडावरची शिळा दोजूक सारून गुरध्वजला सोडविण्यास आले. त्यानंतर गुरध्वज व बायबर्मा

गुरध्वजाने लज्जित होऊन हातात दिव्या शालिनीला उचलून न रावत धडलाने सर्व वृक्ष एक साचळ जंगल म्हणजे त्याला कळले नाही. रात्र ३ वाजे कन्या दोघाच्या शेळीतून हा ताकत नसत म्हणानी

गुरध्वजाने लज्जित होऊन हातात दिव्या शालिनीला उचलून न रावत धडलाने सर्व वृक्ष एक साचळ जंगल म्हणजे त्याला कळले नाही. रात्र ३ वाजे कन्या दोघाच्या शेळीतून हा ताकत नसत म्हणानी

धूर्त महातारी

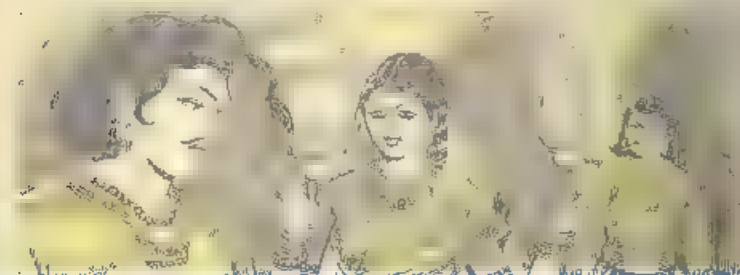
[२]

जुल्लुस मासळीच्या दुकानातून दीनदार बरेचदाची दिव्या उचलून नसताना अंगावर प्रयत्न करून घेता तरीदिव्याने दिव्यातून हातात तो या खोस घेता व चरणावर वस करून निघाला त्याने तोस त्याला आपल्या वरून आणि जुरेकच्या दुकानाच्या आगाव करून घेतला सांगता वळवता अगदी एका रंगिता त्याने जुरेकच्या दुकानाच्या बाजूला फक्त त्या रात्र बायबर्मा पोसावले जाऊन पडत, जुरेक जल्लुस आणि पडत गेला

गुरध्वजाने पडत दीनदाराची दिव्या उचलून घेतली आणि उठताना परंतु मुरत दिव्यातून तो साठी घेऊन आला पण बायबर्मा त्याला बायबर्मा डोके टाकले व दुसरा गाडी शारावर फेकला. त्याचा तो नस चकला आणि रस्त्यावरून चालणाऱ्या

एका महातारीला आगला आणि ती बायबर्मा जागी ठार झाली. तेथे जमलेले लोक जुरेक वर खूप रागावले. तो बायबर्मा आणि त्याने दुकानातली दिव्याची पाराने उचलून नेत्याची गाष्ट मान्य केली त्यानंतर त्याने ही दिव्या आपल्या संपाकघरात नेऊन ठेवली जुरेकची बायबर्मा त्याला म्हणली-“आता दीनदाराच्या दिव्याची गरजच द्याही नाही म्हणून ते सर्व दीनार मुलाच्या व, दिव्याला लवून टाकूया” वण जुरेक त्याला नकार झाला नाही

त्या दिव्याची रात्री जुरेकला एक स्वप्न पडले. एक पत्नी आपल्या बायबर्मा करतून आतले दीनार काढीत होता. तो एकदम जागा झाला आणि बायबर्मा म्हणाला-“यग ऊठ, कायता तरी पत्नी दीनारांची दिव्या कुणतून आतल दीनार

“कल माहीस आता मग सधे वीरराच्या हंगाल पेसे वेळे की नाही” जुरेकचा बायको उडू लागली

“अग, नातवंत कोडे? तू पहात रहा भी आता बाळन परत येऊन येतो” असे भांगून जुरेक दुकानातून बाहेर निघाला.

“दीनार बाणव्याशिवाय परततल्या नव तुला घरात पाऊलवेसील ठाकू देणार नाही.” जुरेकच्या बायकोन वजयन मंगितल. दीनाराची पिशवी उडविण्याचा तीनद कोणी प्रयत्न केला होमा, हे जुरेकला चांगले माहीत होते, ती तक्षण जोर अहमदच्या घरी गेल्या ते दवाख त्याला माहीत होते म्हणून तो मध्य-या आडराटन अहमदच्या घरी गेला अर्जल नऊल किल्ल्यांनी त्यान दार उघडल आन आडल वसल थोडक्या वेळाल पारा अगला त्यान दारवर थाप मारली

जुरेक आतून अहमदच्या आवाजाची नकळत करील म्हणून तो पारा पिशवी घेऊन आल्या का? पारावाळून तो आन हाकून तो गैज कावलो आहू दार उघडायवर सर्व बागाती तुला

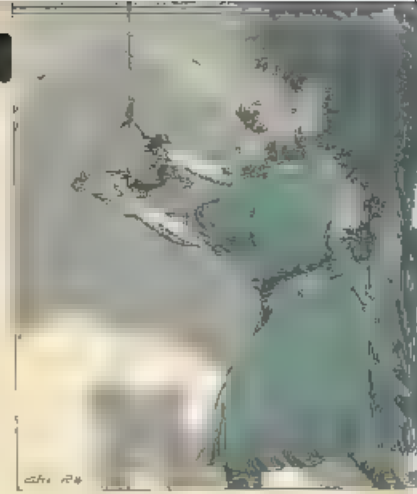
पाराळा शेटव की आप अहमदच वातल आहू म्हणून यान दीनाराची पिशवी दार

वातल आन मजकिल्ली जुरेक पिशवी घेतल जिन मळून पाचवीत वेला, वरच्या वर जुरेक पाचवीत रस्त्याच्या दोकाच्या घरावरून हाली उतरला

पारान एकदोनदां दाराची कडी धाजतून पाहिली, पण आतून काहीच उतर आन तो रस्त्याला येऊन आला की त्याला जुरेकन फसविले असावे म्हणून तो जवळच्या बाटेने मळत जुरेकच्या घरी गेला जुरेकची बायको मळ-मळच्या तालान मुलाला कुशीत घेऊन ओपनली त्याला दिसली.

जुरेकच्या बायकोला जग येण्यापूर्वी पारान तिचे डानपथी वाघन ठवले आणि शेतकरी एका शेतकरीन पारान जुरेक परत येण्याची वाट पहात असल्या शेतकरीन जुरेक घरी परतला आणि त्यान दाराची कडी धाजतून बायकोला दार उघडावला मंगितल पारान जुरेकच्या बायकोच्या आराखाची नकळत करून निघाला. पिशवी मिळाली तो

तो प जुरेक म्हणाला पिशवी टांगल्यान जून ते मी दीनार म म्हणून आन त्यातून दार मळते अग म्हणून पारान एक टोपली दोरी बांधून खाली म डालते जुरेकला हाकलीत पिशवी

ठवत दिली पारान ती वर बांधून घतली त्यान ती पिशवी व जुरेकच्या मुलाची टोपली खेळून घेतली आणि घरच्या गर्भीवाकत बायकोच्या पांशवर आऊन खाली उतरला आणि अहमदच्या घराची वाट धरली

पारान वळ जाऊन घरी बायकोन दार उघडलं माही तेव्हा जुरेक दार ठावाव लवला शेंबाची पांशारी काथ घातणइ असे हे पाहण्यासाठी जमन जमन मनांची मिळून दार फोडल आणि आन जाऊन पाहिलान नग जुरेकच्या बायकोला काणी लवला बांधून ठवले हात दोनाराची पिशवी नकळती की मुलाचा पण नकळता

जोनासचा निकटून वस्तू देण्याचं कळूचं वर
आणि वस्तू आणण्याची योग्यता

हसम! अरे हे तू काय म्हणतोस?
जोनासचा निकटून वस्तू देण्याचं
मी केव्हाचं ने नकार दिला? पण जोनास
नकाराची मजूर का आहे? निव्याणो
लगत करायची इच्छा असण्याच्या तसे दाग-
दागित पण दिल पाहिजेत. बुरक म्हणाला

दागित किती व कोणकोणते मांग मी
दावल्या तयार आहे. पारा म्हणाला

'अजरग्याजी पांयची कमर आहे ना'

तिच्याकडून एक जराची माल आहे. तिचे
दागित तिचा सोन्याचा कवचा पट्टा, सोन्याचा
चढाव लागून देणाराजी तिचे लहान हाईल
तू आणून दिलेस तर ती तुझ्याशी आनंदाने
लगत करील.' बुरक म्हणाला,

"ठीक, कबूल! मी ने सर्व आणून
दावल्या तयार आहे." पारा म्हणाला

त्यानंतर बुरक आपली दोनगरीची
पिशवी व मुलाला घेऊन धगे निघून गेला.
हसन पाराला म्हणाला अजरग्याजी

पु जोळकले वाहीलले दिश. त्याला
भयतच भेतात भूत व पिशाच त्याच्या
हुकमाप्रमाणे आगळात, त्यान वयदाद
वहाराबाहेर आपले घर सोन्याच्या विरांचे

आणि जोनास सोन्याचे बायले आहे ती
विचमभर राजासपेठेत व्याजबट्ट्याचा धडा

करता आणि गवी घरी परत जातो
गवी ना घरी असतो तेव्हाच त्याचे घर
रहस्य ना एका पिडकीत उभा राहून
एका सोन्याच्या फुलपान आपल्या मुलांचे
सोन्याची घात ठेवने बाहीर करते की

इराक, राजा आणि अजरग्याजी या त्यांच्या
कामात वस्तू निघत करून ही घात नांगी
करून दाखवावी. किंवा वस्तू चोरानी
ज्या पडालेल पण त्याच्या हातो काहीच
पाळ दाहो न दाख पाणोस मुकल अजरग्याजी

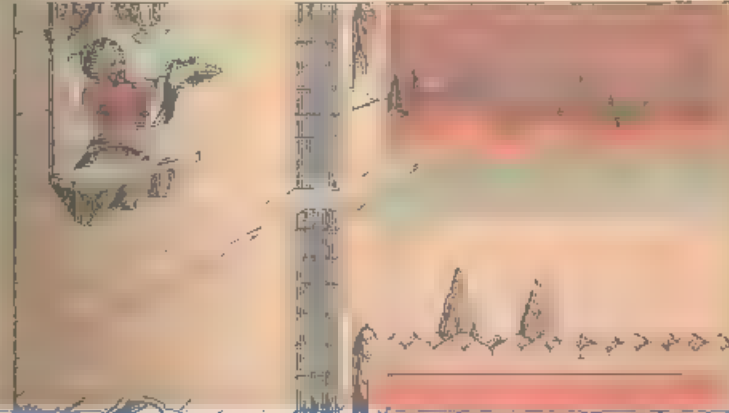
तुला काय दूर करणायमागील हा घात

घातिला आहे तू त्याच्या जोळपान सापडून
रुत ना जीव घालून घऊ तकोस"

"मी कवन दिसे आहे जोनासच्या
अंगवर ती सोन्याची घात घातली व तिला
सोन्याचा कवचपट्टा व चढाव आणून देतो
मजून त्यानंतरच मी तिच्याशी लग्न
करून." पारा म्हणाला

पाराला बायबिणे कोणाला शक्य नव्हते
पारा लगेच वस्तू निघाली आणि अजर-
ग्याजी दुकानात गेला अजरग्याजी दुकान
बंद करायचे तो दुकानाबाहेर उभा राहिला
पाळ दाहो न दाख पाणोस मुकल अजरग्याजी

मजल व ने माहदावर राहून खत एका

मोडान इंग्लैंड स्टेशन लॉरी अगस्त
पर डारर डारण व अन्वेषणात्मक काया
पात्री कोशिके मध्य पादक गजाली कर
माल चालन निष्प्राप्ती लून कथन स्वामी
गारा भस्मीय आइडु स्टेशन अल
मला भाग्यमानकळी इंडी स्टेटोस माल
मुपाय आइ

अजरया जीगने हंयला त्यान पागला
हात हातात घेउन तो नीट पाहून घेतला
आणि म्हणाला- 'तुला म्मन चा गीव हवा
असेल तर तू हा प्रयत्न सोड काशीवर
तुला वाढतल्या कांढासारखे बाजला मार
ण्यासाठी नुसले काम सोपितल अमते
उरवू नसू नवू तर अझगरी पक्ष जालून
दिमून पावून तुला वर मी या श्रमाला नुसला
दार करू डमने

३२ उत्तराखण्ड हाचें खालीं पदां ।
 अजिंक्यता आगडना नयनगंभीर पागंडा
 अश्व हाचें खालीं अंकन अश्वपादा बटका
 राव । लसा होऊन खालीं लोखू कागला
 गडगड बटका हातास लसदार घेतलीं
 दाव्या हांगाचे पण पांड गन झाली

महात्माजी यांचे आश्रिते दागित पाहिले
आहेत. कारण त्यांचे तोल्यात असीर दिले
येत त्यांनी त्यांचे हांकले त्या वस्तूंचे
आहेत त्यांचे आहे. असे म्हणत असल्याने
महाराष्ट्र याच पक्षाचे विधाने आहे. याच एक
महाराष्ट्र आहे महाराष्ट्र

न हिंसा पण्य द्वाव्रक्त जगत्प्राप्तो
अस्ति न च भान्या अ व्यान उदरयथास्या
अपण्य इहिव मरको अजुशरामि व्याख्या
या गीत या हि तदा एवमि अस्तल ककुन

टाकलं. दुसऱ्या दिवशी अन्नरम्याची मुलगी कमर हिते वापला विचारले—“बावा ! या तहणाळा माझ्याशी तोंड ख्वाळत तयार आहे का हे विचारून तर पहा

तुला माझ्या वस्तुंची गरज आहे की
मी हवी आहे ? कमरेत गाराच्या दिव्यराज
उड्या त्या वस्तुंची माला गज आहे

दिल्ली की बांगड़ी आत्मिकता निकटस्थता
वही भत म्हातन द्वासात्मक त्या वस्तु मला
पाहित जाहेत नी फार सुदूर आले अली
उर्फ पाग म्हातला

त्याचे घने वेढलण लक्ष नाही असे म्हणत अजरय्याने पाराला माकड करून टाकले. परंतु कमरच्या मनातच बदल झाला. तिच्या वाढले की पारा तिच्याशी लग्न करी किंवा न करी, पण त्याला ज्या वस्तूची गरज आहे त्या देऊन टाकाव्या. तिने मावल्या भावाच्या एखाद्या पडून त्याचे कसे तरी मन वळविले आणि त्याने भागितलेल्या सर्व वस्तू पाराला देत ती म्हणाली 'तू या सर्व वस्तू जीतावला नेऊन दे. तिच्याशी निकाह करून घे'.

कमरचे ते आश्चर्य पाहून पारा जकित झाला व तिच्या प्रेमाना वंकुर त्याच्या हृदयात रुजला. तो कमरला बरोबर घेऊन हुसन व अहमदकडे गेला आणि सर्व वस्तू सांगून तिच्याशीच लग्न करण्याची इच्छा असल्याचे सांगितले.

'जीतावशी निकाह करून घेऊन त्यानंतर अजरय्याच्या मुलीशी तुला लग्न करायला

मारस आहे. शोषांनी पत्नी मरल्या दिना त्यानंतर दोघांनी दिलेल्या व सोनात्रला सोलावून जेवण त्या सर्व वस्तू लपवून पाराशी लग्न करून घ्यायला जीतावचे मन वळविले. पणान इतके बघत सहन करून पाराला वस्तूच्या वस्तूची निकाह घ्यायला ते सर्व ऐकून जीतावत कमरची पण विवाह करून घेण्यास पाराला परवानगी दिली.

अशा सधेने पाराचा दोघांशी निकाह झाला.

त्यानंतर पाराने खलीफाच्या दरबारात नोकरीचा अर्ज केला. त्याच्या नावाची खिफायत लिहिलेल्या पत्रे आणि दोघां कानवालांनी कर्मा म्हणून सलीफाना मागिले. एक हजार दिनांग पगारावर पाराला आपला सार सेनापती नमूद अली उर्फ पारा याचा ससार त्याच्या दोघां पत्नी बरोबर मुखाचा झाला.

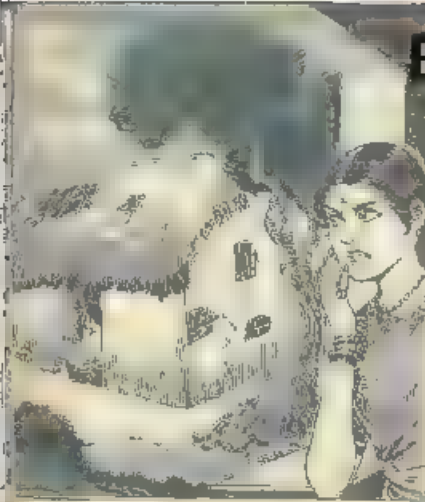
एका गावी गोपाळराव नावाचा एक श्रीमंत मनुष्य रहात असे. त्याच्याकडे चार मोठी संपत्ती होती. परंतु तो विवकूषण तितकाच होता. ती गौष्ट मांजक्याच्या लक्षात आली नाही. म्हणून यावक्यांस तो राव एक देवपुत्र म्हणून ओळखला. त्याच्या पंक्तीला कोंकणतरी रोज नमस्कार असतो व तो त्याचा निमम होता. मने गावकऱ्यांना घाटब होत कारण राज दुपांग जेवणापूर्वी गोपाळराव श्रम या दासासमोर उभा राहून नमस्कार करे—'आज माझ्या पंक्तीला कर्मा नमस्कार पाहणा नाही हो!' त्या प्रवातक कधी कोणी साधू जेवण नमस्कार त्यावेळी त्यांच्या गल्लीत त्यानंतर गोपाळराव राबळून गेल्या. मग त्या जेवण घरात जाऊन दार बंद करून बसत.

एकदा सोनदेव नावाचा एक बरीच मनुष्य आपल्या बायकोला घेऊन पोटापाण्यासाठी काही कामाच्या शोषांचे त्या गावी आला. गावात चवकशी करता त्याला गोपाळराव एक उदार श्रीमंत गृहस्थ त्या गावात असल्याचे कळले. तो काही नम काही तरी काम देईल, या आशेने सोनदेव गोपाळरावाच्या घरी गेला.

सोनदेवने गोपाळरावाच्या घरी जाऊन काम सायत्या विनती केली. दोघां नवरा बायकोला काही काम मिळाले तर जो पगार मिळेल त्यावर त्याचा उदार विवाह बालेल. आयुष्यभर गोपाळरावाच्या घरी चाकरी करायला तयारी असल्याचे सोनदेवने सांगितले. त्यावेळी गोपाळरावाच्या घरी काही प्रतिष्ठित यावकरी भंडळी असली होती. आपला मोठेपणा दाखविण्यासाठी गोपाळरावांनी त्यांचा काम देण्याचे कवळ केले.

परंतु गंगधर्या मोठी स्थानी त्यावेळी काढल्या नाहीत

गोपाळरावांच्या घरापाठीमागे एक शोपठे होते. त्यास सोनदेव व त्याची बायको राहू लागले. सोनदेव बाहेरची कामे करी व बायको घरातली बांडी घालणं कपडे धुणे अंगरे कामे करी त्यांच्याकडून संध्याकाळ-पर्वत लूप काम करवून घेऊन गोपाळराव त्यांना मजुरी मात्र फार कमी देत असत. त्या मजुरीवर दोघांची पोट मागत नसत. म्हणून दोघे कपडेरीवर व मिर्ची वीठ वाटून चटणीवर भाजवीत तरी दोघे नेहमी प्रसन्न रहात.

गोपाळरावांकित घरां वरून काही दगून वंसेल नये कारण गोपाळरावांची बायको हुशार वाना नव्हती हात शकून मसूर करी कधा कापणी हो वस्तु कुकट जाऊ देत नव ही नवऱ्याचा स्वभाव झळखून गेला

आपण श्रम करतकी हाडाने नवरे करतो त्यापेक्षा आपली कोठ इतके काम कर तर थोडक्या लाश्या तरी मिळेल सोनदेवची बायको नवऱ्याला एक दिवशी म्हणाली

सोनदेवाच्या मनात तोच विचार होता पण तो गोपाळरावाला चांगली शब्द पडवून नंतर आपल्या विवाशात होता तो आपला राग धट्टेधट्टेत व्यक्त करीच असे दो शब्द धट्टत घोडे म्मित करून आपल्या बायकोला म्हणे-“काय म जोर झाली का? खबर का नाही आणि वाढायला सासर बांडी जामनच घाल आणि खिरीबरीवर सौन केळीपण लाड” सोनदेवाची बायको ते ऐकून वषट्गान थांड जास्त मीठ भाजी आणि एका ऐवजी दोन मिर्ची आपण नवऱ्यासमोर ठेवी.

इररोज सोनदेवच्या तोंडचे कळी मिरीम नाव एक गोपाळरावांच्या बायकाच्या तोंडाला पाणी सुटे. ही सासरी जागी ग्या

बांदोबा

समसुतान कवी खीर पाहिली इतकेच नव्हती केळ्यांची गोष्ट काढायलाच नका म्हणून धिथीच व केळ्यांचे नाव पकून निचे घेत आवरता

आजका दिने एक दिवशी नवऱ्याजवळ खिरीची मष्ट काढली. गोपाळरावांनापण आकल्य वाटत कारण त्यांच्याकडून जी मर मजुरी मिळे त्यावर दोघांचा खीर व वडा लायला कधी काय मिळतात हे त्यात कळत म्हणून त्यांनी सोनदेवाला विवाशाचे तरावित.

ह्यापा दिवशी गोनदेव कामावर आला तव्या गोपाळरावांनी त्या विचारत “काय

रे कुवा सोनदेव! कस काय ठीक चालण आहे ना? काही कमी तर नव्ही ना पडत?”

“मालक! जामन जिण म्हणजे जिण आहे का? मजा कसली? कोणते कष्ट नाहीत ते विचारा!” सोनदेव म्हणाला.

“अरे तू असे रे काप बोलतोस? टाळ खिरीच्या आणि केळ्यांचा गप्पा हांगताम आणि जिण कष्टाच आहे म्हणतोस तुम्हा बोलण्यावर विस्वास ठेरी कसा करावा माणसान? सर सर काय ते साम” गोपाळ राव म्हणाले

“असे आहे मालक आमच्यासारख्या बरिबाळा त्याच वस्तू सहजी मिळणे शक्य

आहे. आम्ही जो खीर खातो, ती माझी बायको किती छान करते म्हणून सांगू!" सोनदेव म्हणाला.

म्हणजे खीर स्वस्तात होते म्हणायची असे गोपाळरावांना वाटले.

पुढे काही दिवसांनी गोपाळरावांच्या घरी त्यांच्या मुलीला पाहण्यासाठी गंगारच्या गावची भंडळी आली. मुलावरीवर त्याचे आईवडील व आणखी चार सहाजण होती त्यांना पाहून गोपाळरावांच्या मनात बद्दकीच भरली. कारण त्या सर्वांना मेजकानी देण आवश्यक होते पण काय करावे हे त्यांना पुरेसा जप केलेपणिवाय भाषणार नव्हते

मंका गोपाळरावांच्या मनात एक विचार आला सनदवाला बोलावून तो म्हणाला. 'सोनदेव' सनदवाने जाऊन मुली बघका करत तसा विगीत सज सामन आणि तशांच कळीपण घेऊन प दो लो वू आणला बायकोकडील मऊत माझ्याकड पाठवून व आणि हं पवई खावून ठेव, जेवाच वायफळ खेच तसा करणका

गोपाळरावांचे सोन दोंरायला सोन देवाला नाथली सधी मिलाली त वाजारात अंजून बांढन सांगन व अंजून आला म्हणवण आणव्या बायबोन्स मय गांभी मसज्जाने सांन पाहण्यावादी संपावला लागण्या मरमितन

पाहून मडळां ऋषू परीक्षा क इतर बोलण वनेर उरकलावर अवायुला पानावन येऊन तमली गोपाळरावांच्या बायकोच मानदवाच्या बायकोलाच वाहण्याम मदनीला बोलाविले

तिने उत्तर पदार्थाविनावर खीर नावाची कण्हेरी व केळी नावान मोठमममय तिरच्या मिळ्या व मोन व डल मुलाच्य बापाच्य पानावर मिठाबरावर मिच्यो व कण्हेरी होती. त्याने खीर समजून वाचन पाहिली

व तिने कहीत हो वी मरान पाहून ती नवना लोभ झाली

गोपाळरावांचे पाहिले काहीनेरी चकले स ह रक्ति हाऊन म्हणाले-"मी मुद्दास खिरांधा वन देवायला सांगितला होता पण बायकोची आवी पळून घ्या नाहीतर खिराची मजा राहणार नाही."

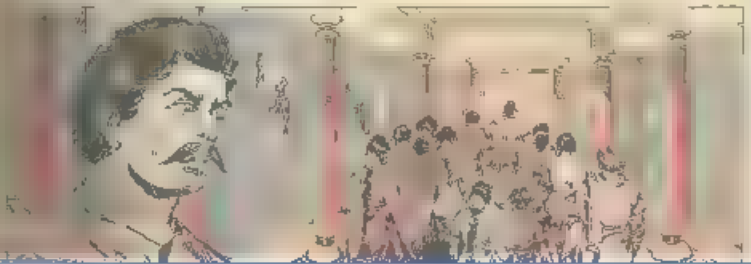
गोपाळरावांनी पुष्कळ बंतावणी केली पण ताही शपयांग झाला नाही मुलाचा बाप पानावरून उठला आणि मोठयाने आरमून म्हणाला-"तुम्ही आम्हांला समज- लाव वाय" कण्हेरीला तुम्ही खीर म्हणता? अन्हाला दुसबळ समजलान वाचन? मुसच्यादी आमचा मयव झाला तर पदोपदी आमनी मल अजोच साला हाईल

अन वाजाराताने बांढले मुलाचा बाप व सव पाहून मडळां पानावरून उठली आणि विचन गली ती वानमे वणव्यासाम्बी गाव- यर पावली गोपाळरावांना सांगवेन व

त्याच्या बायकोचा फार राग आला. म्हणाले- "हुण्डा! तू आज माझ्यावर केळीने खीर काढलेस सांग! बायकोकडून खीर रांगून कण्हेरी आमच्या पाहण्या नव काढलीस? माझा पाणउतारा तुझ्यामुळे झाला व माझ्या पाहण्याचा सपमान झाला" तेव्हा जमनेच्या लीकानी वष मय हुकीकत काळी.

सोनदेव शांतपणे सर्व ऐकून घेतल्यावर म्हणाला-"ज्याला मोठभर सांगला मिळत नाही त्याला कण्हेरीलाच खीर मावून खावे लागते आणि मिच्यो केळी म्हणून त्याच्या लागतात. तुम्हीच आम्ही रोज खातो ती खीर करावला सांगितली होती मय आम्ही तीच खीर करून वाढली, त्यात काय चूक झाली?"

गोपाळरावांना वाटले कोणी त्यांचा शिरच्छेदच केला आहे सोनदेवान गोपाळ- रावांचो चांगलीच खोट मोडली. सान्दल गावकऱ्यांना आनंद झाला

गजपादलिंगेश्वर

माणिपूरच्या गादीवर मणिदत्त नावाचा एक राजा राज्य करीत होता. तो बंधू पालटून राज्यसर फिरा आणि प्रजेच्या भूख-दुःखाच्या गोष्टी स्मृतपणे जाणून घेऊन प्रजेला जास्त सुखी करणे करतो. येईल याचा उपाय करीत असे. एकदा तो एका शोपडीच्या भात उभा राहला. एक मनुष्य आपल्या बायकोला मागत होता. राजाच्या पहरी आपल्याला नोकरी मिळाली की आपले सर्व दुःख कष्ट दूर होतील. मी सात मजली इमारत उभी करीन, राजाने हुसत्या दिवशी आपल्या दोघां नोकरीला पाठवून त्या माणसाला बोलावून घेतले आणि त्यांना आपल्या तबेल्याचा मुख्य अधिकारी म्हणून नेमले. त्या माणसाचे नाव प्रताप राखे असे होते.

प्रताप यादवन नोकरीवर लागला त्या दिवसापासून तबेल्यात काम करणाऱ्या

सर्वांवर कडक नजर ठेवायला सुरवात केली. बोड्यांना जो बाणा दण्यात येईल त्यात खोडी खोडी कपात करून, जो बाणा उरे तो विवून तो पैसे जमवू लागला. एका वर्षाच्या आत त्याने भराचे बांधकाम सुरू करू न पाहिले. घराच्या बांधून तयार देखील झाला. राजाला तो गाष्ट कळले तेव्हा आश्चर्ये वाटले. त्याने प्रताप यादवला नवेन्याच्या अधिकाऱ्याच्या पदावरून काढून माहुतावरचा अधिकारी नेमले. आता प्रतापला जामनेच पसले. हत्तीच्या बांध्यातले बरेचसे बांधवून प्रतापने सहा दहियांच्या आणि दुसऱ्या मजला बांधून तयार केली. दोन मजली इमारत तयार झालेली पाहून राजाला जास्तच आश्चर्ये वाटले. राजाचे यादवला नदीकाठी एक खोपडी बांधून देऊन तेथे त्याची राहण्याची व्यवस्था केली. नदीत एकाऱ्या नावा पदावावर उडी मारण्याचे

काम याताने जिवे आता यादवाला एका रानात व्यापारी दोन मजले उभवता पेतील. एका मित्रकाने नाववाल्याकडून झाली राजाच्या ते कळले तेव्हा त्याला बायबोबा या य त्याने यादवला बाळबटांत एका निवेदन स्थानी झाली बांधून देऊन तेथे राहण्यास सांगितले. आता असा निर्णय घ्यानी यादव ऊर्जा मिळकत करून घेतो हे पताक राहते. राजाने बाळबटात त्याला नेमले. एवढे.

त्या पाळबटातून पुष्कळ प्रवासी हत्तीवर निघा टावत येत गेले. एकदा एक हत्ती निकटून जात असता त्याच्या पांज पाऊल बळकत बाळकत करून त्यातून आपला राण राहून हत्ती मोठ्या वेगाने निघून गेल्याने पांजाल्या बांधूनचा गेव जड्या आल्या ना म्हणून यादवला एक वकरी मुक्ताचा बांधाजगासारखा एक दगड ठुकरून त्याने या बांधाचे उभवला आणि गजपाद लिंग म्हणून लोकानी मागून येत ते तेथे उभा केला.

एकदा बाणात जोड तो पडप पडून उरला. काय आहे हे पतायला घेत आणि तेथे जाऊन पाहिले आहे हे पाहून त्याची उगा बसत व दयागमन पैसे व नारळ

नगने घालून लवेल. लडू हळू लवेल त्या गजपादलिंगेश्वराच्या नावी तवस करू लागले व इच्छित वस्तु मिळाल्यावर मन-मोकळेपणाने दवाऱ्या अधिकारकारिता व प्रतादीकरिता खर्च करू लागले. काही व्यापारी व्यापाराने लाभ झाला तर पाद टक्क गजपादलिंगेश्वराच्या घम करू लागले. अशाप्रकारे प्रताप यादवची प्राप्ती जांगून वाढू लागली.

हळू हळू गजपादलिंगेश्वराच्या मशेतल्या त्या गाष्टी माणिसापर्यंत आऊन पोचल्या. माणिसातून लोकांचे धवच्या धवे देवाच्या दर्शनल्या घळू लागले. दिवसेंदिवस भक्तांची

संख्या आस्त आस्त वाढली व राहणेश्वर प्रताप यादवाची प्राप्ती पण क्षणभंगुरांनी वाढू लागली

त्याच सुमारास मणिपूरचा राजा आणि दत्त स्वतः एकाएकी आजारी पडला. राजांनी गजपादलिंगेश्वराच्या नावाने नवस केला की राजाला एका महिन्याच्या आत आराम पडला तर तो आपले सर्व दायित्व देवाच्या पायांवर अर्पण करेल. स्वामीवरच एका महिन्याने राजाला आराम पडला व राजांनी नवस केल्याप्रमाणे राजाच्याबरोबर आपले सर्व दायित्व घेऊन गजपादलिंगेश्वराच्या दर्शनाला निघाली

राजा पंत वसत्याचे कळताच यादवना आपला वेष बदलून पुत्राच्यासारखी देवाची पूजा केली व राणीने दिलेले सर्व दायित्व स्वीकारले. त्यानंतर पांचसह्या महिन्यांनी प्रताप यादवाचे मात मजली घर बांधून नवीन झाले

चंटात राहणाऱ्या यादवाकडे इतकं वेळ आणून कोठून व कसे हे राजाला कळले. राजा त्याला बोलवून विचारले-“काय तू माझ्या पदरी नोकरी करायला लागू, तीन वर्षांचा झाली असतील, एवढ्या अर्थाने मात मजली इमारत कशी काय पूर्ण होतीस? इतके पैसे तुला कसे काय मिळाले?”

‘महाराज! आपण मला पण काय कराल तर मी कसे पैसे मिळविले हे सांगते.” यादव म्हणाला.

राजाने होकार दिल्यावर यादवना राजाला सर्व वृत्त सांगितले

यादवाची हुशारी पाहून राजा सप आला. त्याने त्याला बजावून माघिल कातां तू आपली बुद्धी स्वतःच्या म्हाका साठी न वापरता राज्याच्या हितावर, तेव्हापासून यादव राजाचा एक प्रमुख सल्लागार म्हणून नेमला गेला.

महाभारत

युधिष्ठिराने राजसूय यज्ञासंबंधी आपल्या भावांचा सल्ला घेतला त्याच्या मनात काय ते घेतले होत्या. राजसूय यज्ञ म्हणजे काय पडला तर असंख्य प्रजा मरणार, पण त्याचबरोबर दिव्य लोकांचा लाभ व पारजात अशा दुखीला त्याला वाटत होती म्हणून तिच्यासाठी त्याने यज्ञ करण्याचा निर्णय घेतला.

या निमित्तच झाला तेव्हापासून त्याला राजसूय यज्ञासंबंधी दुसरी गोष्ट सुचवली. यज्ञात न मत्वाशी, भावंडांशी, अलिखित व पणाली अशा कायद्या की यज्ञाच्या अर्थाने दिले त्याने आपल्या मंत्र्यांना विचारले-“राजसूय यज्ञ करणे आपणांस काय वाटते?”

‘महाराज! राजसूय यज्ञ करण्यास आपण सर्व प्रकारे योग्य वाहात बसत पुरा करून आपण एका साम्राज्याचे अधिपती होऊ.” मंत्री म्हणाले

मंत्र्यांनीच प्रोत्साहन दिल्यावर त्याच्या मनाचा पक्का निश्चय झाला त्याला होत महापुरुषांनी माऊ होते त्यांच्या समोर इंद्र जरी रणांगणात उभा राहीला तरी त्याच्या द्वार मानाची लागेल. सर्व परिस्थिती त्याला अनुकूल वाटली युद्ध आणि नाश याची भीती त्याच्या मनस्तून पार नाहीशी झाली तरी श्रीकृष्णाचा सल्ला प्रण उचित होईल असा विचार करून मुषिष्ठिराने द्वारकेला निरोप पाठविला.

या राजाचा विचार घेतोच काहीतरी राकीन पुन्हा काय राहत

ते ऐकून कृष्ण म्हणाला- "युधिष्ठिरा कोणत्या ही दृष्टीने पाहिले तरी तू राजसूय व्रज्यास योग्य आहेस तरी एक गोष्ट सांगायची म्हणतो प्राचीन काही परसुरामान नाग पर्वत निक्षिप्य वेळी होती तेव्हा एकेज्वाक वक्षोय क्षत्रिय तेवढे जिवंत राहण हीत तेच पुढे एकदा एक वंशात विभागून गेले यपादि आणि सोडून दे वंश चवदा चवदा झाले. या सर्व राज वंशांचा पराभव करून जरासंध हा सत्तात बसवतो असला आहे. ही महापराक्रमी व पमेइखोर आहे त्याचा पराभव करणे अशक्य आहे त्याचा शिरोपास नावाचा पंदापणे आहे एडिअरभरदक्या देशाचा राजा भगदत्त हा तुला वरील शाडुराजा यांचा मित्र असला तरी आज ही जरासंधाचे आधिपत्य मानता आहे याशिवाय जरासंध याच्या शत्रूला मोठमोठे पराक्रमी राज आहेत त्या जरासंधाच्या तापानेच अंथू दारकम्हा गेली म्हणून जरासंध जिवंत असं पणेत तुला राजसूय यज्ञ हाणे शक्य नाही प्रथम त्याचा वध केला पाहिजे "

कृष्ण म्हणाला ते ऐकून युधिष्ठिराच उत्साह बंद पडला, तो विचार करून

कृष्णाच्या म्हणाला- सव राज आपापल्या मुखावाठी प्रयत्न करीत आहेत. कोणाला साम्राज्य स्थापन करण्याची इच्छाच नाही त्यांच्या मनात तशी इच्छा असली तरी ती पुरी होय होणे नाही म्हणून मी बापला विचार घेतला म्हणतो. बापची वंशात पुढे राणीतरी राजसूय यज्ञ करण्यास जमेल ना हे पत्र करीलच असे घनाचे संपाधान करून घेईन, जरासंधासमोर तुला सुद्धा एकच धरून ठेई राहता येत नाही तर आम्ही त्याला काय जिकणार? कारण आम्ही तुझ्या शक्तीच्या मरकंडावर काही "

मोठ्या युधिष्ठिर म्हणाला ते आवडत नाही तो म्हणाला काय आरंभ करून वेळीच जरासंध असे शायकने जेताने त्याच्या पुन कायनेम काय पुढे हाणे शक्य नाही ते घेतले करेण्यास व सन्ध्या इष्ट्यास म्हणायला वाराक्ष सखर व मित्र असता हाणे म व वंजश असता अस हात पाय पाहून उचलण शकित नाही आम्ही तरी आपल्या मरकंडा परीक्षा केल्या तरी इतली शक्य "

कृष्ण म्हणाला- जरासंधाचा काहीतरी विचार करून घेईन आम्ही " पण राणीतरीच जिमन होईना ना म्हणाला -

साक्षर्य जेताने मी म्हणत सारक्या मनाला किवा मला दोन डोळ्यासारखे असल्या आपल्या दोघा घाकट्या भोवताना जरासंधाच्या शर करण्यास पाविण्यास तयार नाही त्याला जिकण तुमच्या पैकी एकाज्याही शक्य नाही

ते म्हणून अजून म्हणाला 'जा मत्तय प्रयत्न करीत नाही त्याचे जीवन ज्येष्ठ ह ५ मास पारीक अक्षय माया कृष्णव्रज असल्या रथ सर्व कृकट काहे याचा उपशम शक्या नाह सत्यामाही होत पणत नर त्यांना कु वत नवधान तर काय अर्थ आहे? "

कृष्ण विरंगुल मिळत च स्वाम स्वास लोकांता वरावर घडत छद्मस्थ देवरी आला म्हायत मत्तयगच्या सौपचारिक गोष्टी झाल्यावर युधिष्ठिर कृष्णाला म्हणाला 'कृष्णा' राजसूय यज्ञ करावा मस फार मजबूत आहे माझ सर्वे इतनें व वधमिव यज्ञ करून ज्याचा वसा आयत करीत आहेत पणतु २ असूय यज्ञात फार मोठ्या शक्ति सामर्थ्याची आवश्यकता आहे आमची शक्ती अशा यज्ञाचा पुरातो नाही दुसऱ्यांचा सत्ता असला तरी तेवढ्याच रतकी साठी जवाइदागी धन्याची मनाची तयारी होत नाही तू सत्ता विलास तर मी

चोरोबा

५०

चोरोबा

मूर्ध्निगला जरासंधाविषयी ज्ञान वरून नपुंसक्या करण्यासाठी रानात निघून
सचिस्तर माहिती हवी होती म्हणून गंडा
कुण्यान जरासंधाची गांठ मागितले. रानात फिरत असताना याचा एक
तो अशी आल्याच्या झाडाखाला वडकौशिक नावाचे

वृद्ध राजा सगळे देवाच्या एक गोमय वृद्धीस अशी वृद्ध
मिहामनावर जमना तो दंडायक्या पराकां हाती त्याच्याकडे तीन वर्षांपेक्षा मी
होते त्यान काशी राजाच्या कुटुंबा मुलीची वृद्धा येतेत त्याने झगडा आहे तुला ५
विवाह करून घेतला होता पण त्याचा पात्रिजंत मनुष्य
मुलवान झाले नाही म्हणून त्याने तीय 'मनोकथे' सा जपतच मोयदजान आणि
दर्शन करून पुत्रकामासाठी यज्ञ केला तरी पचकायलो आदि यज्ञ काल परतु मर
त्याला मुलगा झाला नाही म्हणून तो मुलवान नाही म्हणून मुला मर पात्रिज
शिवी अ नव्य दावे राण्याना नर नर किरकती स नो अ जि ना अकरी कण्यास, ५

मैं प्र वृद्ध राजा जहा मैंने सारा ज्ञान
कोशतीही देछा नाही " वृद्ध म्हणाला

त्याच वडी एक बाबा झाडावरून खाली
गळून पडला तो आवा चडकौशिक म्हणून
बराबर माहीवर पडला होता तो आवा
चडकौशिकान वृद्ध राजाला दिला आणि
म्हणाला- 'राजा' तू ह फळ घेउन जा!
तुला मुलगा होईल

वृद्ध राजा तो आवा घेऊन आल्या
दावा राण्यासह राजधानीत परत आला
त्याच दावा राण्यावर सारखे पम होते
म्हणून त्याने तो आवा सगळेच कापला व
अथाअर्धा आपल्या दावा राण्यांना खावला

दिला दावांना दिवस राहल आणि दावांना
अर्ध शरीर असलेला एक मुलगा झाला
एक हात, एक डोळा एक कान एक पाय,
अर्ध गोड व अर्ध दूध असलेला तो मुलू राहून
दावा राण्या रडू लागल्या अकडो मूर्खणीने
त्या मुलाना वाघेर रस्त्यावर फेंकून दिले

त्या प्रदेशात जरा नावाची एक राक्षसीण
म्हणत अस ती मनुष्य व जनावर खात अने
ती त्या अर्ध्या शरीराच्या दावा मुलाना
खायला आली तिन दावांचे दारीत
अवळवळ घरल्यावरानंतर दान तुकड एक
झाल आणि एक मुठर मळला झाला तो
मुलगा नोगोजोरान रडू लागला व दावांच्या

रत्नबाबा धावाळ ऐकून राजा बोधो राण्या व दासदासी त्या बाजूला पावले.

जरा राक्षसिणीला त्यावरून तो राज-कुमार असला पाहिजे असे वाटले. तेव्हा तिने मानव रूप धारण करून त्या मुलाला राखाच्या हातात देत वचलेली शोळ सांगितली. राण्यांना परभानव सात्ता त्यांनी त्या बालकाला हेमाने उचलून राजवाड्यात नेले. जरा राक्षसिणीने जोडलेला मूलगा म्हणून बृहद्रथ राजाने वागल्या मुलाचे नाव जरासंध असे ठेवले आणि दरवर्षी जरा राक्षसिणीच्या नावाने त्या दिवशी उत्सव करण्याचे बाहेर केले. जरासंध बालू लागला

Fullscreen

127

X

◀

⌘

▶

64 / 92

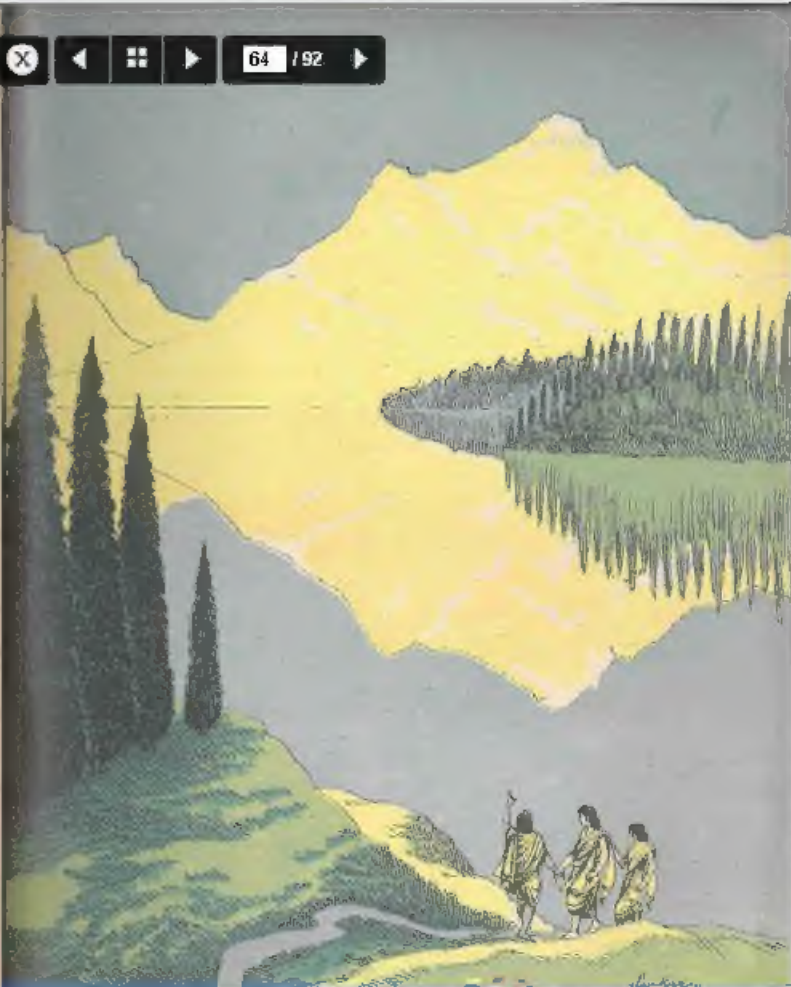
जरासंध पराक्रमी निघाला. त्याने एक भागून एक अनेक राजांना पराभव करून त्यांना तुरुंगात टाकले.

कृष्णाने कंसाचा वध केल्याचे वृत्त तेव्हा जरासंधाला मिळाले तेव्हा त्याने मयुरेवर स्वारी केली. कारण कंसाच्या राण्या जरासंधाच्या मुली होत्या.

येथवर जरासंधाचे वरिष्ठ सांगून कृष्ण म्हणाला—“युधिष्ठिरा! जरासंधाचा शस्त्रास्थाने वध करणे अशक्य आहे. मल्लयुद्धात भीम त्याचा वध करू शकेल. माझ्या म्हणण्यावर तुझा विस्वास असेल तर तू भीमार्जुनांना माझ्या बरोबर पाठव.”

“कृष्णा! तुझ्याशिवाय जाम्हांला क्षरा मल्ला देवारा ख्यामिथ दुसरा कोण आहे. जरासंध भीमाच्या हाती वरेल असे तू म्हणालास की तो मेलाम असे मी मानतो. तू सांगितलेस की मी राजसूय यज्ञ करावा तर तो यज्ञ पूरा झालाच. तू भीमार्जुनांबरोबर राहलास तर माझे दोघे मनु काय करू शकणार नाहीत? तर मग तुम्ही तिघे निघा आणि विजयी होऊन परत या.” युधिष्ठिर म्हणाला.

कृष्ण, भीम व अर्जुन ब्राह्मणांना बघ घारण करून इंद्रप्रस्थाहून निघाले. वाटेत

बांदोबा

५५

कालाकूट, गंडकी, महाशोण आदि नदीनद पार करून पूर्व कोशल व मिथिला नगर पहात ते पूर्वकंडच्या मगध देशात पोचले. ते शीरष पर्वतावर चढून गेले. त्यांनी तेथून राजधानी पाहिली. ती एक वैभवशाली नगरी होती. जिकडे पहावे तिकडे पाणी व पक्षू दिसत होते. नगराच्या चारोंबाजूला किल्ल्यासारखे पंच डोंगर होते. म्हणून त्या नगराला गिरिवज असे नाव पडले होते.

गिरिवजच्या चारी बाजूच्या डोंगरांपैकी नैत्यक नामक पर्वतावर नौवत होती. कोणी परदेशी नगराच्या आसपास बाल्याबरोबर ती नौवत शोपोबाप बाजे. म्हणून कृष्ण, अर्जुन व भीम तिघांनी डोंगर चढून प्रथम ती नौवत फोडली. परंतु नगर द्वारावर सशस्त्र शिपाई उभे होते. म्हणून तिघे त्या बाजूला गेलेच नाहीत आणि नैत्यक डोंगराच्या शिखरावर पोचले. तेथून नगराचा कोट ओलांडून ते नगरात गेले.

त्याच वेळी जरासंधाला अपशकुन घडले. त्याने त्या अपशकुनाबद्दल शेत करव्याचे ठरविले. स्तानादि करून तो अतस्थ बसला. कृष्ण व भीमार्जुन भाळा करणाऱ्याकडे गेले आणि त्यांच्याकडून एकेक माळा घेऊन ती आपापल्या गळ्यात घातली. त्यांनी सर्वांमार्फत खंदन लावले आणि जसा तऱ्हेने ब्राह्मण वैशात ते जरासंधाकडे गेले. जरासंधाने त्यांना ब्राह्मण समजून त्यांचे यथाप्रकारे स्वागत केले. तो अर्घ्य, पाच, नैवेद्य देऊन त्यांचा सत्कार करू लागला. तो सत्कार तिघांनी स्वीकारला नाही. ते मीन बसून राहले.

कृष्ण भीमार्जुनांकडे बोट दाखवून जरासंधाला म्हणाला—“राजा! या दोघांनी मीनव्रत घेतले आहे. म्हणून मध्यरात्र उलटल्यावरच दोघे आपल्याशी बोलतील.”

“ठीक, तरमग मी मध्यरात्र उलटल्यावरच त्यांचा सत्कार करीन.” असे सांगून जरासंधाने त्यांना यज्ञशालेत पाठवून दिले.

तीन यक्षिणी

एका शेतकऱ्याला मंगळ नावाचा एक मुलगा होता. तो बापाच्या शेतीच्या कामाला कधी हातभार लावीत नसे. म्हणून शेतकऱ्याने आपल्या मुलाला कोणता तरी चांगला उद्योगधंदा शिकवून देण्याचे ठरविले आणि मुलाला घेऊन तो निघाला.

तो एकामागून एक कित्येक गावी गेला, परंतु मुलाला एखादा चांगला धंदा शिकविणारा कोणी भेटला नाही. असाच फिरत असता शेतकऱ्याला शेक मंदानात एक मोठे घर दिसले. शेतकरी त्या घराजवळ गेलून पोचला तेव्हा एक मनुष्य बाहेर येऊन विचारू लागला—“कोण होय तुम्ही, आणि तुम्हांला काय पाहिजे?”

शेतकरी म्हणाला—“मी शेतकरी आहे आणि हा माझा मुलगा मंगळ. याला कोणता तरी चांगला धंदा तुम्ही शिकवून दिलास मी तुमचा फार आभारी होईन.”

“आम्ही कोणता धंदा करतो हे तुला माहित नसेल.” तो मनुष्य म्हणाला.

“दुसऱ्या धंदा काय वाटेत तो असो, मला त्याच्याशी काही कसंयच नाही. तुम्ही आपला धंदा माझ्या मुलाला शिकवून दिलात की खाले.” शेतकरी म्हणाला.

“ठीक! आम्ही तुम्हाला मुलाला आपल्या धंद्यात प्रवीण करून त्याला तुम्हाकडे पाठवून देऊ.” तो मनुष्य म्हणाला.

तो मनुष्य एका खोनेची दोळीचा सरदार होता. त्याच्या दोळीत बाळोव चोर होते व ते त्याच घरात रहात असत. शेतकरी मुलाला त्या सरणसाकडे रहायला सांगून आपल्या गावी निघून गेला.

त्या चोरांनी मंगळला पाणी आवायला पाठविले. मंगळ एक मडके घेऊन ओढ्यावर पाणी आणायला गेला. पाणी सरण्यासाठी मडके पाण्यात बुडवू लागला, तेव्हा

पाण्यातून एका स्त्रीचा हात बाहेर आला मडके परले. मंगळ आपले मडके सोडवून पाण्यासाठी ओढावण करू लागला. पण तेव्हात कोणी तरी त्याच्या डोक्यात एक टपकी मारली व पाण्यातून बाहेर आलेला हात नाहीसा झाला. मंगळ वर मान करून कोणी मारले हे पट्टू लागला तेव्हा त्याला काठावर एक सुंदर पावरी-सारखे भांडे दिसले. ते भांडे स्वच्छ घुवून मंगळ चोरांच्याकडे परतला. भांडे पाहून सर्व चोर चकित झाले.

चोरांचा शरदार मंगळला शाबासकी देत म्हणाला-“जरे! तू हे जे भांडे आणले

आहेस याची काय किंमत आहे तुला माहीत नसेल. हे विकले तर आम्हांला पुढे आमुष्य-भर आपला भंडा करण्याची सुरुवात राहणार नाही. तू आपला बांटा घरी घेऊन जाऊन पुढले आमुष्य आणवले घालवू शकतील.”

चोरांना सरदार ते भांडे घेऊन एका जव्हेंच्याकडे गेला आणि त्या भांड्याची जी किंमत असेल ती घाबला मागितले.

जव्हेंरी म्हणाला-“मी, एवढी किंमत कोटून देऊ बाबा? एका मोठ्या जव्हेंच्याकडे आपण जाऊ. तो या भांड्याची योग्य ती किंमत देईल.” त्या प्रमाणे बोरे त्या मोठ्या जव्हेंच्याकडे गेले. त्या जव्हेंच्याने ते भांडे पाहून म्हटले-“वापस राजाकडे जाऊ. महाराज याची जी किंमत मागतील ती आम्ही देऊ.”

बोरांना बरोबर घेऊन तो राजाकडे गेला.

जव्हेंरी राजाला म्हणाला-“महाराज! गेल्या वर्षी चोरीला गेलेले भांडे व चोरून नेणारा चोर मिळाला आहे.” असे सांगून त्याने चोरांच्या सरदाराकडे धोट दाखविले.

“काय रे, तुण हे भांडे कोटून व कसे काय मिळाले?” राजाने चोरांच्या सर-दाराला विचारले.

“आमुष्याकडे काम शिकविला हा बुलगा झाला. हा पाणी मरावला बोड्यावर गेला होता त्याला हे भांडे काठावर मिळाले” चोरांचा सरदार म्हणाला.

“तुम्ही काय करता?” राजाने विचारले. “महाराज! मी खरे शांतते, खोटे बोलणार नाही, आम्ही चोरीचा धंदा करतो, आम्ही एवढेचालोस चोर आहो. कालच हा मुलगा आमच्याकडे काम शिकविला आला. त्याला हे भांडे मिळाले.” चोरांचा सरदार म्हणाला.

राजाने आपल्या शिपायांना पाठवून सर्व चोरांना घेऊन आणविले. मंगळ राजाला नमस्कार करून म्हणाला-“महाराज! मलाच हे भांडे मिळाले. आपला हुकूम झाला तर मी अशी भांडो घर मट्ट्याला एका या प्रमाणे आणून देऊ वक्रेन. पण त्याला एक कट आहे. एका वर्षाभर या गावातल्या सर्व लढाडे जव्हेंच्यांचा तारकले करण्याची आज्ञा आणण काढली पाहिजे.”

“मी तुला सोडलो आणि तू एका वर्षाच्या कात अशी बकरा मांडी आणून दे. मी गोखेत या सर्व चोरांना जामीन म्हणून आपल्या कैदेत ठेवून देतो” राजा म्हणाला.

मंगळ ते भांडे घेऊन चोरांच्या सर-दाराच्या घोड्यावर बसून घुसण्या राज्यात निघून गेला. तेथे तो एका खाणावळीच्या मालकिणीच्या घरी इतरला. म्हणाला-“मावशी! या गावात विशेष असे काम आहे हो?”

“तसं काही नाही रे. पण या गावाचा राजकुमार जो घ्याने तुम्हाला वयाचा होता नुकताच वारला. त्याची एक समाधी आहे. इररोड रात्री कोणीतरी जेवून त्याने प्रेत बागने हलवितो. राजाला त्यामुळे चैन पडत नाही.” जाणावळपाती म्हणाली.

मंगल त्या सामाजवादीबरोबर राजा-
कडे गेला व म्हणाला—“महाराज मी रात्री
राजकुमाराच्या समाधीजवळ पाहूरा देतो
मला परवानगी या.”

“अरे तू खुळा आहेस. आजपर्यंत पाहूरे-
करी काही करू शकले नाहीत आणि आतां
तू काय करणार? पहा, पाहिजे तर.” राजा
म्हणाला.

मंगल घनुष्य बाण घेऊन राजकुमाराच्या
समाधीजवळून थोड्या जंतरावर काळोखात
तपून बसला. मध्यरात्रीच्या सुमारास तीन
पांढरी कबूतरे आकाशातून उडत येऊन
समाधीजवळ उतरली. जमिनीला त्यांचे
पाय लागताच त्यांचे रूप बदलून त्यांच्या
आगी तीन तरुण स्त्रिया दिसल्या. एका
स्त्रीच्या हातात एक तांबडी छडी होती.
तिने एक पांढरे कापड जमिनीवर अंघरले
आणि त्यावर ती काठी मारीत म्हणाली—
“यावर बाव.” त्याबरोबर त्या कापडावर

चार ताटे बांधून आलेली विसकी. त्यानंतर
ती स्त्री समाधीजवळ गेली व समाधीवरच्या
दगडाला काठी लावून म्हणाली—“उघड!”
त्याबरोबर समाधी खुली झाली आणि पुन्हा
काठी आतल्या जेताला लावून ती म्हणाली—
“उठून बाहेर ये.”

त्याबरोबर राजकुमार उठून स्वतःच्या
पायांनी चालत आला आणि सर्व मिळून
जेवायला बसले.

सत्री पाहून मंगलने एक बाण त्या सर्वांच्या
दिशेने सोडला. तो बाण राजकुमाराला
आगू नवे शची अर्थातच त्याने काळजी
घेतली होती. तो बाण त्या बाजूला घेताच
तिथी सिंधमा कबूतर होऊन उडून गेल्या.
त्यांनी बरोबर आणलेले ते कापड आणि
छडी राहून गेली. मंगलने ती काठी व
कापड उचलून घेतले व राजकुमाराला
म्हणाला—“आता तुला या समाधीची काय
गरज? चल वरी.” (चालू)

१८८. कस्तुरवदात्री शिला

आयसंध्या फार्क येथेच नगराज्यीक झाली गावाचा किल्ला आहे. त्याच्या पुढच्या वित्तीत
एक झिला आहे. त्याला ब्यार्की स्टोन म्हणतात. म्हणे, एका बाहुगारजीने त्या शिनेला घर
बिला होत की जो कोणी या गावाचे बुंबन करीत त्याला ही झिला कस्तुरवदान करील. वस्तु या
तिथेचे बुंबन घेणे तितके सोपे नाही. तरी बसे सांगतात, बुंबन घेऊन ही झिला सुकतुकी झाली आहे.
ब्यार्की या शब्दाचा अर्थ हांजी हांजी करणारा होतो. आयसंध्या 'ब्यार्की जॅड' देखील म्हणतात.

